

.....
164.467

OSZK

BALÁZS BÉLA

CINKA PANNA

BALLADÁJA

DOLGOZÓK KULTÚRSZÖVETSÉGE

CORVINA

A centenáris év ünnepségeinek középpontjában áll

**BALÁZS BÉLA SZINJÁTÉKA
KODÁLY ZOLTÁN ZENÉJÉVEL**

Cinka Panna balladája

A két illusztris szerző közös művét nem csak itthon, hanem a határokon túl is nagy érdeklődéssel várják.

Balázs Béla a színpadi ballada, formában is újszerű műfajával egy Ocskay Lászlóról szóló legendát használ fel arra, hogy a kurucvilág problematikáját és politikai tragédiáját feltárja. A költő csodálatos képzeletgazdagsággal, pszichológiai elevenítő plasticitással és a fantasztikumig fokozott szimbolikus erővel világít bele a kor hősies romantikájába és egyben mély történelmi realitásába. A kuruc felkelés belső ellentmondásainak tragédiája súlyosan aktuális lesz a mai történelmi helyzetben.

A mű olvasásakor a kuruc-kor levegője veszi körül az olvasót és magával ragadja a művészi ihlettel megírt, lüktetően izgalmas történelem drámai lendülete.

A szabadságharc 100 év verseiben

Száz év szabadságharcos költészetét foglalja magában ez a könyv. Szinte történelemkönyvnek nevezhetnők, mely a magyar nemzet nagy történeti múltjának százéves korszakát vetíti elénk a költők forró hevületű, lázongó verssoraiban.

E kötet költői, művészetükkel elérik azt, hogy a magyar múlt nagy történéseit mindnyájunk személyes élményévé avatják. Verseikből éppúgy megérezzük az 1848-as magyar forradalom lelkesedését, népünk nemzeti függetlenségéért és szabadságáért folytatott heroikus, nagyszerű küzdelmét, mint a forradalom leverése után következő korszakot, a nemzetre boruló mélységes sötétséget. Külön érdekessége és értéke e kötetnek, hogy nemcsak a magyar költők időrendbe sorakoztatott versein keresztül mutatja meg a 48-as eseményeket, hanem idegen nemzetek költői műveiben is lemérhetjük, hogy a magyar szabadságharc világviszonylatban is mily nagy jelentőségű volt.

Az idegen költők a magyar nemzethez, vagy a magyar szabadságharc kimagasló alakjaihoz írott költeményei bizonyítékai annak, hogy a magyar nép szabadságáért folytatott harcában, már száz évvel ezelőtt összeforrott a világ szabadságszerető népeivel.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

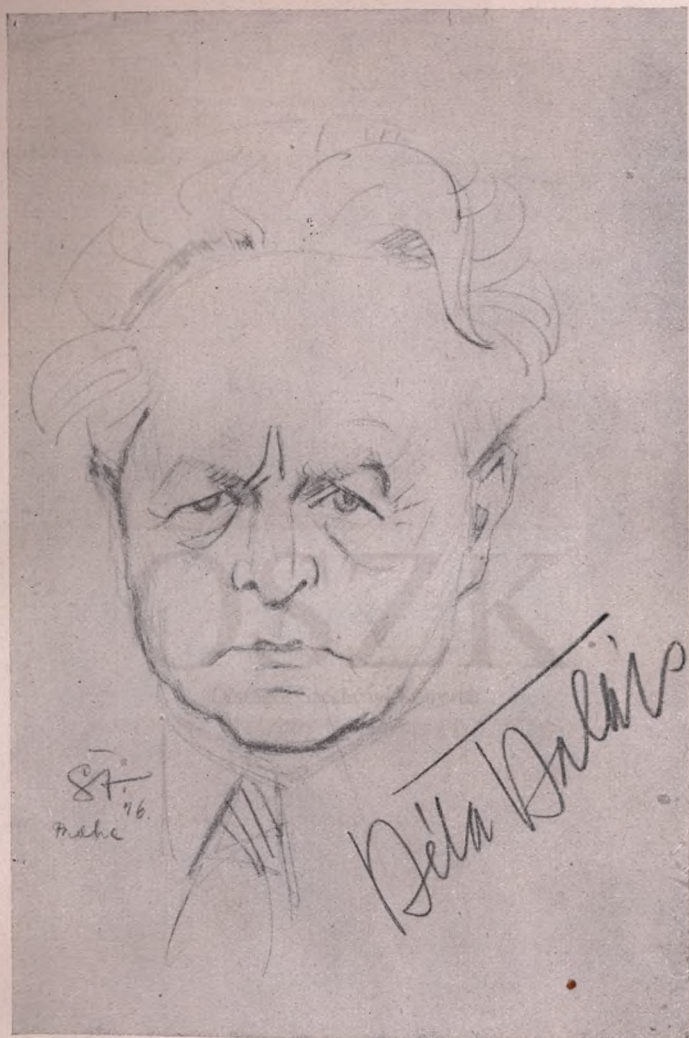
BALÁZS BÉLA
CINKA PÁRNA BALLADÁJA

OSZK

CINKA PANNA BALLA-
DÁJÁT BALÁZS BÉLA
MŰVÉT, KODÁLY ZOL-
TÁN ZENÉJÉVEL DÍSZ-
ELŐADÁSBAN MUTAT-
TA BE A MAGYAR
ÁLLAMI OPERAHÁZ AZ
1848-AS SZABADSÁG-
HARC CENTENÁRIS
ÉVÉBEN, 1948.
MÁRCIUS 15-ÉN

OSZK

BALÁZS BÉLA

Ciuka Panna: - (Ocskai füléhez hajolva)
Avagy mondjam-e mesejét magam
önátnak, aki erős szívét nem ké-
=leben hordta, hanem másválakól
volt elrejtve az ő szíve? -

Ocskai: - Hol volt a szíve?

Ciuka Panna: - [Bumfordó recitativ]

Válakól máshol volt elrejtve a szíve
Pettező erejű szappant öntve
Azért is nem tudta megölni őt sebbi
Életét elvenni, őt elvenni
Silensz nem bíva.

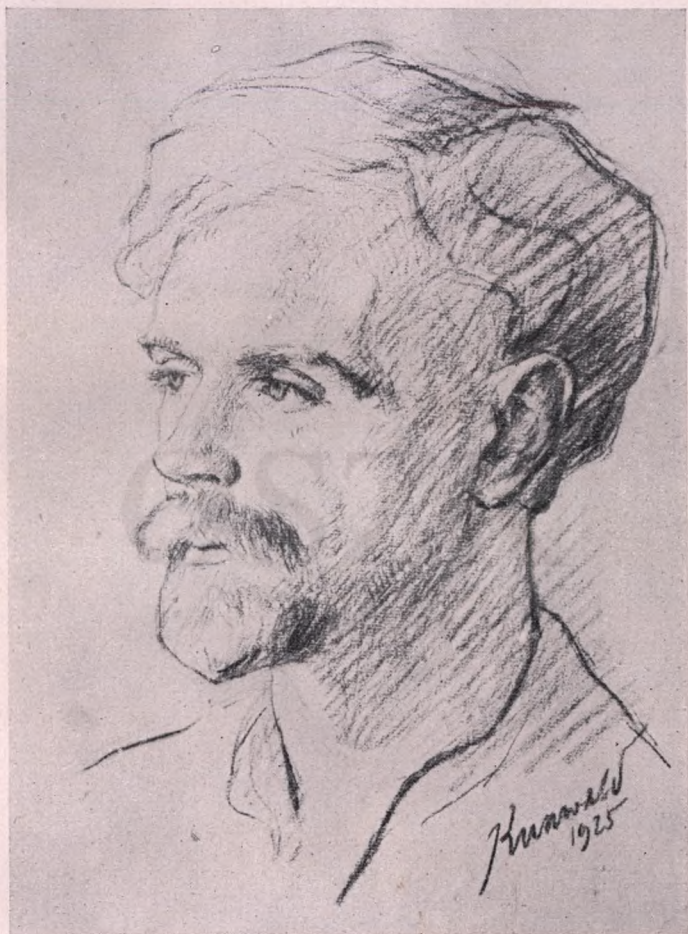
Nert az öntve szíve nem kéleben
volt az máshol messze rejtve más vidéken.

Ocskai. Hol volt a szíve?

Ciuka Panna: - Más vidéken rejtve. ^(a szíveben)
Volt az öntve ~~szíve~~ ^{szíve} ~~szíve~~ ^{szíve}
Oman meitelle, harca hozza

Egyen pedig jötték tiédnek szívka) ^(Kélett)
Hittéjü sarkányok öntve legyőzni) ^(ot)
öntve legyőzni, karóhoz kötéru.

Balázs Béla kézírása

KODÁLY ZOLTÁN

A Rákóczi induló előhangja

Handwritten musical score for 'A Rákóczi induló előhangja'. The score is written on four staves. The first staff is a treble clef with a 2/4 time signature. The second and third staves are bass clefs. The fourth staff is a grand staff (treble and bass clefs). The music is in G major (one sharp) and 2/4 time. It features a melodic line in the treble clef and a bass line in the bass clef, with a grand staff accompaniment below. The piece is a short introduction, ending with a double bar line.

Budapest 1948 II. 8. Kolday László

BALÁZS BÉLA

CINKA PANNA
BALLADÁJA

DOLGOZÓK KULTÚRSZÖVETSÉGE
CORVINA KÖNYVKIADÓ

~~M~~ 164.467 = 2
27556

Felelős kiadó: Gádor Imre

Márkus-nyomda Budapest, V., Bank-u. 5. Felelős vezető Márkus Géza

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR
N. Művelődéskönyvtár
1955. 5. 3930. sz.

929/3285

S z e r e p l ők :

<i>Cinka Panna</i>	<i>Szolga</i>
<i>Ocskay László</i>	<i>Szakács</i>
<i>Jávorka kapitány</i>	<i>Pohárnok</i>
<i>Keszeg kapitány</i>	<i>I. kapitány</i>
<i>A követ</i>	<i>II. kapitány</i>
<i>A miniszter</i>	<i>III. kapitány</i>
<i>Hang a trón mögött</i>	<i>I. kuruc</i>
<i>A ceremónia-mester</i>	<i>II. kuruc</i>
<i>A grófné</i>	<i>III. kuruc</i>
<i>Purdé</i>	<i>Étekfogók</i>
<i>Öreg paraszt</i>	<i>Pohárnokok</i>
<i>I. paraszt</i>	<i>Táncosok</i>
<i>II. paraszt</i>	<i>Táncosnők</i>
<i>III. paraszt</i>	<i>Maszkok</i>
<i>Jávorka futárja</i>	<i>Kosztümös hölgyek</i>

*Történik a Felvidéken, a kuruc szabadságharc idején.
(1705.)*

Első felvonás

Első kép

T Ű Z V É S Z

(Rövid, harsány, harcias előjáték. A függöny mögül távoli csatazaj, majd a zene elhallgat, a harci láрма erősödik. Lövések, kiáltások, tompa zuhanások. Dobpergés és kúrtszó, messziről.)

F ü g g ö n y.

(XVI. századvégi előkelő magyar úri kastély asszony-szobája. Pusztítás és tűzvész nyomai. Rámástól kitört ablakok, bezúzott erkélyajtó. Megtépázott, kormos függönyökön és faliszőnyegeken hímzett címerek, a falakon itt-ott ősök képei lógnak.)

Középen nagy menyezetes ágy áll sértetlenül. Az aranydíszú nagy fehér barokk-tükör és ugyanolyan stílusú hárfa is sértetlenül őrzik egy előkelő úriasszony emlékét. Hátrébb nagy kerek asztal. Elöl a padlón még füstölő gerendák.

A szoba üres. A betört ablakon, ajtón füst tódul be, majd megszenesedett deszka hull le a menyezetről. Vad csapásoktól döng a jobboldali ajtó és bedől. A betóduló kormos, tűzfénytől vörhenyes füstgomolyagban megjelenik Ocskay László. Jobbjában vont kard, balkezevel egy kastélybeli szolgát vonzol magával a földön, mint valami zsákot, majd felrántja és talpra állítja.)

OCSKAY: Ez a grófné lakószobája? Beszélj, kurafi!

SZOLGA: Kegyelmezz jó uram, kegyelmezz!

OCSKAY: Felelj! Ez a grófné lakószobája?

SZOLGA (*szepágvé*): Igen, kegyelmes uram.

OCSKAY: Hát ő maga hol van? (*Rázza a szolgát.*) Hol van? Követét küldte értem. Nyargalt szolgáját küldé hozzám, hogy várja Ocskay brigadérost.

SZOLGA: A méltóságos grófné már elhagyá a kastélyt.

OCSKAY (*földhözvágja és lábbal tapossa a szolgát*): Hazudsz, gazember. Ha hivatott engem, hát vár is engem! Hová rejtettétek?

SZOLGA: Kegyelmezz, jó uram, brigadéros uram! Kegyelmezz szegény fejemnek. Esküszöm lelkem üdvösségére...

OCSKAY: Hazudsz! A császár bérelt szolgája vagy, mint labanc urad is, a gróf! Hamis és csalfa áruló esküvéstek.

SZOLGA: Kegyelmezz! A grófné elhagyá a kastélyt.

OCSKAY: Karóba húzatlak! Apróra töretem minden porcikádat! Tízszer halsz meg halálnak halálával, ha megcsalsz engemet. (*Hirtelen elereszti a szolgát és elfordulva halkán, keserűen mondja*): De nem csalsz... nem hazudsz... Tulajdon uradat adod el most, nyomorult féreg, nem engemet. Tudom én... elmenekült... megfutmodott. (*Hüvelyébe taszítja kardját, leül.*) Császári udvari dáma csak a grófnő. Üzenete csak Heiszter labancgenerális farkasfogó csapdája volt. (*Felrúg egy széket.*) A megbódult Ocskay brigadéros pedig bele is futott a kelepcebe. De farkast fogtak az urak! Eltépte a hurkot! Haj! (*Öklével körülvág.*) Azt a kelepccét, melyben Ocskay brigadérost akarják kegyelmetek megfogni, erősebben kellett megépíteni!

(*A harci lárma közben egészen elcsendesült, csak a tűzvész fénye lobog már a háttérben.*)

SZOLGA (*rémülten felfelé néz*): Ég amott a tető! Mindjárt ránk is szakad!

OCSKAY (*járvál a szobában*): Ide instált vendégül a grófné! ... Itt a tükre ... a hárfája ... (*halkan*) a nyo-szolyája ... (*Erőszakosan elfordul és eltakarja szemét. Hirtelen a szolga elé lép.*) Tudjuk, a gróf megfúta a la-banc hadibiztossal.

SZOLGA: Hajnalban vettük hírét: jó Ocskay László.

OCSKAY: Ki hozta híremet?

SZOLGA (*megborzadva az emlékre*): Lovak. Gazdátlanul vágató lovak. Labanc dragonyosok lovai.

OCSKAY: Hát még?

SZOLGA: Hullák. Labanc dragonyosok hullái, úsz-tak le a Vág vizén hozzánk ...

OCSKAY: Hát még?

SZOLGA: Égő várkastélyok az éjszakában ...

OCSKAY: Gazdátlan lovak, dragonyos hullák, várak üszke nevetem nem mondják!

SZOLGA: De mondják a parasztnép nótái.

OCSKAY (*szórakozottan elfordul és körütekint. Hir-telen*): Az! An merre nyargalt el?

SZOLGA: Pozsony iránt, jó uram.

OCSKAY: Egyszer se állította meg lovát? Egyszer se nézett vissza?

SZOLGA: Kétszer is megállította lovát. Kétszer is visszanezett.

OCSKAY: A grófné?! (*kifut a balkonra*): Hej, kapi-tányok! Vitéz kapitányaim! Ide hozzám!

(*Ahulról lelkes kiáltások hangzanak: Vivát Ocskay brigadéros! Vivát Ocskay László!*)

SZOLGA (*miközben Ocskay az erkélyen volt, elosont*).

(*A színmögött felhangzik a kapitányok éneke.*)

OCSKAY (*visszajő és indulatosan fel-alá jár*): Kétszer is megállítottad lovadat? Kétszer is visszanéztél? Hát akkor csak fordítsd is vissza lovad fejét. Várnak itt rád a vendégek, kiket te invitáltál kastélyodba, méltóságos grófné.

(*Jobbról jönnek a kapitányok, heten. Marcona, szilaj, harcban felhevült, megtépázott férfiak. Az egyiknek feje van bekötve, másiknak karja, a harmadik biceg. De azért fene jókedvük van. Csak egyik hallgat hideg, halovány arccal: Keszeg.*)

KAPITÁNYOK: Vivát, Ocskay brigadéros! Vivát, Ocskay László, a mi brigadéros urunk! (*Ocskay előtt felállnak*)
Diadal! Győzelem! Vivát!

OCSKAY: Köszönöm kegyelmeteknek, kedves kapitányaim!

I. KAPITÁNY: Tüzes tánc volt, brigadéros uram! Megéheztünk rá! Ihatnánk is rá!

MIND: Bort ide, bort!

OCSKAY (*kissé elfogódottan*): Igen ám, de... azt vélem, hogy... (*akadozik*) még teendő akad. (*Ajkát rágja.*) Még nem végzők el dolgunkat egészen.

II. KAPITÁNY: Vajjon a német hullákat kelletik még eltakarítani?

I. KAPITÁNY: Vagy a várudvart kelletik még vértől tisztára mosni?

III. KAPITÁNY: Inkább a labanc gróf hordóit csapra verni! Az maradt dolgunk!

MIND: Bort ide, bort!

OCSKAY (*erőltetett józansággal*): Türelemmel legyenek még kegyelmetek! Hátra van még a szökevények üldözése.

I. KAPITÁNY: Egy egér nem sok, de annyi se szökhete ki ebből a várból elevenen...

II. KAPITÁNY: A gróf pedig már hajnalban odébb állt. Heiszter generális meg tegnap oldott kereket. Azoknak már sebes agárkuttyákkal sem érünk nyomába.

OCSKAY (*elmenőben megpendíti a hárfát*): Azt vélem, mégis fel kéne kutatni a vidéket.

KESZEG (*aki idáig fagyos arccal, kissé félreállva figyelte Ocskayt*): Mivelhogy Ilona grófné is csak manap hajnalán nyargalt el Pozsony iránt... Ezt a drágalátos madarat még bé lehetne fogni. Ügy-e?

OCSKAY (*anélkül, hogy Keszegre nézne, nyersen*): Nem kegyelmed dolga! Jávorka kapitány!

JÁVORKA (*dereshajú, tempós, komoly, szomorkás. Minden szavából, minden pillantásából Ocskay iránt való atyai szerető gyöngédsége sugárzik*): Mit parancsol, édes jó brigadéros uram?

OCSKAY: Lóra, Jávorka, aztán...

KESZEG (*közbeszól*): Aztán kerülj elébe a szöke galambnak és hozd vissza ide a kastélyba.

OCSKAY (*öklével az asztalra vág, de még túrtörteti magát*): Parancsaimat magam osztom!

KAPITÁNYOK (*összenéznek*).

JÁVORKA: De pedig Istenemre jó fogás volna. A gróf, meg a bécsi császár nem sajnálnák a váltásgpenzt az udvari dámáért. Utánaeredek én! Elibe kerülök én! Madzagra fűzve hozom elibéd! (*Elindul jobbra.*)

OCSKAY: Megállj!... Itt maradj!

JÁVORKA: Miért, brigadéros uram? Bizony kár elszalasztani ezt a drága zsákmányt.

KESZEG: Kár bizony!

OCSKAY: Nem üzünk asszonynepet!

KESZEG (*közben leült az ágyra, símogatja a takarót*): Kár pedig! Ez a vadászpréda minden fácánál ízesebb pecsenye volna. Aztán ehun a nyoszolyája is készen. És micsoda gyönyörűséges nyoszolya. Haj, haj!

OCSKAY (*fellök egy széket és ökölbe szorított kézzel indul Keszeg felé*): Kelj fel arról az ágyról!

KESZEG (*tettetett csodálkozással*): Ugyan, vajjon miért keljek fel?

OCSKAY: Ebben a nyomban felállj!

KESZEG: De hiszen az udvari dáma még nincs benne!

OCSKAY (*kitörve*): Felállj, ha mondom!

JÁVORKA (*Ocskay elé veti magát*): Ocskay László! Tűrtőztesd magad! Nyughass! Csak nem fogsz asszony miatt felháborodni? Aztán meg egy császári udvari dáma! El ne feledd!

SZAKÁCS (*jön nagy tállal*): Égnek a grófi disznó-ólak. Benne sültek a malacok. Nem sok dolgom maradt. Egészségükre kívánom kegyelmes uraméknak.

POHARNOK (*jön a szakács mögött étékfogókkal*): Forralt vörösbor, égő pincéből!

KAPITÁNYOK (*az asztalhoz ülnek, lakmároznak, énekelnek. Csak Ocskay hallgat, komoran meredve maga elé. Hallgat Keszeg is, aki alattomban figyel*).

JÁVORKA (*feláll és kelyhét emeli*): Szállok az Úrnak. Emelem poharam a leghívebb kuruc vitézre, arra, aki kastélyokat nem kapott donációba, kincses marhát sem zsákmányolt, hanem szegény kuruc katona maradt

brigadéros létére, mint jómagunk. Mégis vagyon néki gazdagsága, dúsabb a grófok kincsházainál. De az ő kincsét sem ajándékozni, sem sarcon nyerni nem lehet, mert az a kincs a szegény népnek szeretete és szíve bizalma.

KAPITÁNYOK: Úgy van! Szent igaz!

KESZEG: Csak az a kár, hogy Rákóczi fejedelem-urunk ezt meg nem becsüli.

OCSKAY: Hagyjad Rákóczit! Az ő akarata a mi törvényünk.

KESZEG: Az ő akarata a Bercsényi gróf úrék akarata.

OCSKAY: Ne bántsd Bercsényit se. Nélküle mint dúvadak kóborolnánk még szétszórva az erdőkön.

KESZEG: Csak nem szívelik a vármegyei gróf urak azt, akit a jobbágység olyan nagyon szível.

OCSKAY (*egyre ingerültebben, magát is nehezen tűrtöztetve*): Most egy táborban vagyunk! Egy az ellenfelünk!

KESZEG (*alattomosan*): Persze! Most, mikor a gróf urak rászorultak a híres Ocskay brigadéros kardjára! Most! Amíg kell nekik a paraszthad, amely Ocskay nevére, Ocskay zászlaja alá sereglik.

KAPITÁNYOK: Igaz! Úgy van!

OCSKAY (*szinte önmaga ellen viaskodva*): Mit bánjuk mi, hogy miért és meddig. Most együtt haladunk egy szándékkal: országunkat felszabadítani!

II. KAPITÁNY: Ország szabadsága csak grófi szabadság lesz. De a szegény parasztnak súlyosabb rab-sága.

OCSKAY (*öklével az asztalra csap, kifakad*): Azon az osztózáson Ocskay is ott lesz!

KESZEG: Ha ugyan még ott leszen!

OCSKAY (*felugrik, kitörve*): Azt szeretném én látni hogy engemet... (*Erőt vesz magán, leül, gyöt-rődve*): Hallgassatok! Szót se többet erről! Szót se! (*El-takarja arcát, úgy hallgatja Jávorkát.*)

JÁVORKA: Hallgasd meg szómat, Ocskay László! Mi, a te kapitányaid, esküvel fogadjuk törhetetlenül, hogy téged tűzön, vízen által követünk, minden poklon keresztül és *csak* téged követünk!

KAPITÁNYOK (*felugranak, felemelt kelyheikkel*): Téged követünk tűzön, vízen keresztül! *Csak* tégedet!

OCSKAY (*feláll, sötéten*): Hallgassátok meg szómat, vitézeim. Bizvást követhettek engem tűzön, vízen által, minden poklokon keresztül. Követhetitek Ocskay Lászlót. Ameddig Ocskay László a mi nagyságos fejedelmünket, Rákóczi Ferencet követi.

KAPITÁNYOK (*közt mozgás*).

OCSKAY (*nyomatékosan*): Amíg Ocskay László híven követi kurucok zászlaját, magyar szabadságnak lobogóját.

KAPITÁNYOK (*csodálkoznak, nyugtalanok*).

OCSKAY (*szilaj kifakadással*): De átok fejére, halál szívére Ocskay Lászlónak, ha hitét megszegi, hívségében megtántorodik.

JÁVORKA: Nem teszi azt Ocskay László.

OCSKAY (*nagy felindultságban*): Esküdj nekem kezemre, Jávorka! Egymás kezére esküdjetek, kapitányaim, hogy engemet megöltök, ha pártot ütve, állhatatlanul elhagyom Rákóczi zászlaját.

KAPITÁNYOK: Sohasem cselekszi azt Ocskay László!

OCSKAY (*konokul, vadul*): Esküdjetek! Esküvel fo-

gadjátok, hogy álnok árulónak bosszúját megálljátok! Esküdjetek, hogy megúzitek, nyugton se hagyjátok, nyárnak hévségében, ősz sűrű ködében úzitek Ocskayt nagy kegyetlen télben, míg rajta nem üttök, kézre nem kapjátok. Esküdjetek, hogy életemet veszitek, ha Rákóczihoz, a kuruc zászlóhoz való hitemben egyszer megtántorodnék.

KAPITÁNYOK (*elfogódott pillantásokat váltanak. Csend*).

JÁVORKA (*nagyon komoly elgondolkozással figyelő Ocskayt, aztán kinyújtja kezét és halkán mondja*): Esküszöm!

KAPITÁNYOK (*megfogják kinyújtott kezét, halkán, komolyan*): Esküszünk!

OCSKAY (*egyhajtásra kiüssza borát és földhözvágja a kelyhet*).

MIND (*isznak*).

I. KAPITÁNY (*hogy fordítson a kínos hangulaton, felkurjant*): Mit búsulsz, kenyeres?!...

II. KAPITÁNY (*kiugrik a szoba közepére és táncra áll fel*): Nosza hajdu, fürge varjú!

III. KAPITÁNY (*utána ugrik*): Verjétek, dobosok!

(*Dobosok vad ritmust kezdenek kiverni, melyet öklök ütésével, lábak dobbanásával kísérek a kapitányok, aztán belevág a sípos. A kapitányok szilaj hajdu-táncot járnak, valamennyi csatlakozik és nótába kezd. Éneknek, táncnak dübörgő ritmusa egyre fokozódik..*)

KAPITÁNYOK (*táncolnak és énekelnek*):

Nosza hajdu, fürge varjú,

Járjunk egy szép táncot.

Nem vagy fattyú, sem rossz hattyú

Kiálts hát egy hoppot!

Szájad mondjon, lábad járjon
Egy katonatáncot.

Egészséggel, békességgel
Édes lakóföldem,
Kit sóhajtott és óhajtott
Ez napokban szívem.
Ím, hogy juték, belélépék
Megvidula lölköm.

ÉTEKFOGÓK ÉS POHÁRNOKOK *(közben elvonulnak).*

JÁVORKA *(tánc közben hátrapillantott Ocskay felé, akit a táncolók sora eltakart és hirtelen abbahagyja a táncot és éneket).*

KAPITÁNYOK *(mind abbahagyják a táncot és megütközve Ocskay felé fordulnak, aki megint látható lesz).*

OCSKAY *(karjára ejtette fejét).*

I. KAPITÁNY *(halkan):* Sír a brigadéros.

II. KAPITÁNY: Mi lelte vajjon?

III. KAPITÁNY: Megint borús órája vagyon.

JÁVORKA *(Ocskay mellé ül):* Édes brigadéros uram, ne sírjon kegyelmed! Pokolra kergesse bánatát! Borral elúsztassa! Igyék kigyelmed! Még hogy asszonykép miatt fakadozzanak könnyeink! Ölelkezünk mi a halállal minden napon. Itt a pohár... *(Ocskay kezébe nyomja a kelyhet.)*

OCSKAY *(fel sem tekintve, lesöpri a kelyhet az asztalról).*

JÁVORKA: László! Kedves kenyeresem! Édes fiam, mi bajod?

KAPITÁNYOK *(tanácstalanul néznek egymásra. Szünet).*

OCSKAY (*hátraveti magát a karosszékekben, felnéz a menyezetre, kiszakad belőle a nóta*):

Világ, világ ha így bánsz velem
Reménységem már honnan veszem?
Hervadok búsulásimban,
Senki se szánja
Bajaimat fel se veszi
Kinek jól van dolga.

KAPITÁNYOK (*zúmmögve kísérik a nótát*).

(*A várudvarból megszólal Cinka Panna hegedűje, szenvedélyes sóvárgással cifrázza a melódiát.*)

OCSKAY (*felüti fejét, fülel, feláll*): Mi ez? Ki tudja az én nótámat? Ki tudja? Ki húzza?

I. KAPITÁNY (*közben kilépett az erkélyre, most visszajön*): Valami rusnya cigánylány!

CINKA PANNA (*Betuszkolják az ajtón. Hegedűlve jön be. Mögötte egy 13 éves cigánypurdé jelenik meg és félénken megáll az ajtóban. Cinka Panna szegényes cigánydiszbe van öltözve, szép arca komoly és halovány. Tágrányilt szemének izzó tekintete gyakran egy pontra szegeződik, mintha látna ott dolgokat, melyek mások számára láthatatlanok. Halkan, alázatosan és elgondolkozva beszél. Vontatott szavai között szünetet tart, mintha hallgatózna hangokra, melyek mások számára nem hallhatók. Gyakran félig énekelve, ütemesen duruzsol és néha megszállotthoz hasonlóan beszél. Keveset és dekoratíven mozog és olykor hirtelen megmered egy pózban, mozdulatlanul. Minden taglejtése széles és lassú táncra emlékeztet. De ha hegedül, ide-oda hajló teste lebeg a muzsika szelé-*

ben. Ha Cinka Panna Ocskay Lászlóra tekint, határtalan rajongás és mindent áldozó odaadás van tekintetében).

OCSKAY: Ki vagy te?

C. PANNA: Cinka Panna. A te tulajdonod, uram, parancsolóm.

OCSKAY: Hogy kerülsz ide?

C. PANNA: Tehozzád jöttünk, uram, parancsolóm, én és testvéröcsém.

OCSKAY: Énhozzám? Mivégre?

C. PANNA: Apám halalos ágyán Ocskay brigadérosnak szánt örökbe ajándécul.

OCSKAY: Apád? Mi dolgom nekem apáddal? *(Leül.)*

C. PANNA *(félig éneklő, duruzsoló recitatívvel):*

Erdős Mátra alján
Vág folyónak partján
Ama kemény télen
Mikor hollók jöttek
Seregestől szállván
Eget feketítő
Hollókárogással
Ama kemény télen
Hollók seregestől
Károgva leszálltak
Szegény sátrainkra
Károgva úgy várták
Cigányok hullását.
Erdős Mátra alján
Zúgó Vágnak partján
Ama kemény télen
Dragonyosok jöttek

Szertelen sereggel
 És a falvak égtek
 Parasztok is sírtak
 De a szegény cigányt
 Ki sem ótalmazta.
 Dragonyos lovaknak
 Véres a patkója
 Dragonyos kardokról
 Csurog cigány vére! —
 Akkor magas égből
 Riadnak a kürtök
 (*Cinka Panna fokozódó extázissal*).
 Aranyos paripán
 Gyönyörű arkangyal
 Lángoló pallossal
 Ocskay László jó
 Vitéz kurucokkal
 Aranyparipán ő
 Lángoló pallossal
 Német dragonyosok
 Ezreit levágja! —
 Kiket nem oltalmaz
 Senki e világon
 Oltalmazza minket
 Ő... Ocskay László!

OCSKAY (*felemelkedik*): Angyalok, vagy ördögök táncolnak ujjaidban, Cinka Panna, nem tudom, de a nótád kiszedi belőlem a lelket, mint fájó kést a testből!... Jól esik!

C. PANNA: Maradhatok, uram, parancsolóm?

OCSKAY: Maradhatsz.

I. KAPITÁNY: Húzd rá!

KESZEG (*megfogja a lány derekát*): De vígat, bábam! (*Magához akarja szorítani, de Cinka Panna kisiklik a karjából. Keszeg újra elkapja és durván visszarántja.*) De csiklandós vagy, kis vadmacska.

OCSKAY (*tompán, fenyegetően*): Keszeg kapitány! Hozzá ne nyúljon kegyelmed Cinka Pannához!

KESZEG: Vajjon? Hiszen ez nem szőke udvari dáma, csak amolyan fekete cigány cafra.

OCSKAY (*felszökik és egy ugrással Keszeg előtt terem*): Mondottam, eressze el Cinka Pannát!

KESZEG: Mi leli brigadéros uramat?

OCSKAY (*mellenragadja Keszeget és öklét emeli*): Ezen nyomban elereszd!

KESZEG (*ágaskodik*): Hozzám ne nyúljon, brigadéros uram! Olyan armális nemesember vagyok, akár kegyelmed!

OCSKAY (*rázza*): Nemesember vagy? Ne te, ne! Armális nemesember, akit megütni nem szabad? (*Levegőbe emeli.*) Hát ha megütni nem is, de röpíteni téged a levegőben, szabad-e? (*Kiviszi a kapálódzó Keszeget az erkélyre.*) Hé, kurucok! Itt repül le egy daliás nyalka nemesember az égi magasságból. De meg ne találjátok ütni, mert nemesember! Nesztek!

(*Az udvarból nagy tömeg hahotája harsog fel, a kapitányok is nevetnek, csak Jávorka komolyodik el. Ocskay az erkélyajtóban visszafordul és elborult tekintete olyan nehéz és veszedelmes, hogy a kapitányok nevetése egyszeribe elakad.*)

JÁVORKA (*halkan a kapitányokhoz*): Elég volt mára. Jobb lesz, ha most magára hagyjuk.

I KAPITÁNY: Rájött a borús óra!

JÁVORKA: Nyugodalmass csendes pihenést!

KAPITÁNYOK (*elmenőben*): Isten velünk, Ocskay
brigadéros. (*Magukkal viszik a purdét.*)

OCSKAY (*aki közben leült, nehéz fejjel némán bó-
lint és előre kókadt fejjel, borongva mered maga elé. Az
erkélyajtón keresztül holdfény süti a szobába.*)

C. PANNA (*az erkély ajtajába lép és kitekint. Hosz-
szú hallgatás után halkán duruzsolva*):

Amott égnek csürök
Nagy veres tűzlánggal.
Amott kél a hold is
Vérveres sugárral
Amott az éjszaka
Bakacsin szárnyait
Most terjeszti szállván
Bakacsin szárnyakkal
Az eget némítja. —
De mégis hallod-e
Fülemile szavát?
Bokor alatt búva
Szelíden megszólal
(*megborzong*)
De amott hallod-e
Erdő fenekéről
Ráfelel víjjogva
Éji halálmadár.
Halált hívó kuvik
Viaskodik gyenge

Kis fülemilével.

(*Ocskay felé fordulva.*)

Uram, parancsolóm, hegedüljek neked?

OCSKAY (*komoran*): Hegedülj.

C. PANNA (*elmerülve nézi Ocskayt, aztán lassan, ünnepélyesen, bűvölő mozdulatokkal igazítja álla alá hegedűjét és felemeli vonóját. Fojtott hangon, szinte fenyegetően*): Húzzam?

OCSKAY: Húzzad!

C. PANNA (*szenvedélyes fantáziába kezd és lassan, szinte lopódzva közeledik Ocskayhoz, aki mozdulatlanul mered maga elé. Hajladozva, mintegy varázsló köröket húzva, járja őt körül Cinka Panna és a füléhez hajlik*):

OCSKAY (*miközben Cinka Panna játszik*): Hej, Ilona, Ilona!... Hát itt volnék! Nálad vagyok! Megjöttem... Itt pihenek a szobádban. És lám — egyedül magamban vagyok itt.

C. PANNA (*megvonaglik e szavak hallatára és játéka elakad*).

OCSKAY (*sóhajtván*): Húzzad csak, Cinka Panna! Húzzad!

C. PANNA (*erőt vesz magán és tovább játszik*).

OCSKAY: Ez az ő tükre. Ebbe merült el fehér képe, mint a tiszta tónak fenekére. Ott nyugszik a tükör mélyén most is szökén és fehéren... Nem fog-e tükrének mélyéből kikelni éjnek évadján?

C. PANNA (*gyöttrik Ocskay szavai, csak akadozva tud játszani*).

OCSKAY: Húzzad, Cinka Panna, húzzad! Ebben a hárfában alusznak az ő dalai. Majd ébreszti-e, felkölti-e az éjszakai szél? Húzzad, Cinka Panna, húzzad!... Amott

nyoszolyája... Látom a selyemtakaró alatt tagjainak domborulását... Látom párnáján illatos gödrét feje nyomán... Húzzad, Cinka Panna, húzzad! Miért hagytad abba?

C. PANNA (*halkan nyögve*): Uram, parancsolóm... nem bírom... Nem bírom tovább!... Fáj!

OCSKAY (*C. Panna vállára teszi a kezét*): Fáj, úgy-e, fáj? Mert itthagytott bennünket. De pókhálója ittmaradt kifeszítve a szobában... nem érzed?... hogy megfogja az ostoba szíveket... (*Felugrik.*) Hát nem! Csak azért sem! Német császár udvari dámája, nem! (*A tükör felé rúg.*) Vagyok és maradok mindétig kuruc brigadéros, Ocskay László! (*Kissé tántorogva megy az ágy felé.*)

C. PANNA (*szolgálatkészén az ágyhoz lép*): Megvetem a fekvőhelyedet, uram, parancsolóm...

OCSKAY (*durván elrántja Cinka Pannát az ágytól*): Kézze! se merjed érinteni ezt az ágyat!

C. PANNA: Verj meg engem, uram, parancsolóm, verj meg!

OCSKAY (*az ágy lábánál készít fekvőhelyet magának. Tarsolyát rakja feje alá, farkasbőr kacagányát teríti le és elnyújtózik a földön*): Békesség, nyugalom, elfeledkezés...

C. PANNA (*feláll és szerény szemérmességgel leveti vállkendőjét, leereszti szoknyáját és egy ingben alázatosan Ocskay elé lép. Suttogva*): Uram, parancsolóm, itt vagyok...

OCSKAY: Mi kellek?

C. PANNA (*mint fent*): Atyám ajándéku! küldött neked, uram, parancsolóm... Lásd, szép vagyok...

OCSKAY: Feküdj aludni...

C. PANNA (*megüti a szó. Szemét lehunyja, meg-*

tántorodik. Szünet. — Hirtelen zuhanva térdreborul, fojtott zokogással): Küldj el, uram, parancsolóm, küldj el!

OCSKAY: Minek küldenének?

C. PANNA: Anyám tenyeremből kiolvasta, hogy ölve fogunk egymástól elválni.

OCSKAY: Megjő a halál a maga lábán. Minek annak elébe menni?

C. PANNA: De a tenyeremben nincsen megírva, melyikünk fogja másikat megölni. Öljd meg te most engem, uram, parancsolóm.

OCSKAY: Hát halált hallál te lány? Hogy leltél rám?

C. PANNA: Két holló szállott előttem az úton és mindegyre nevedet kiálták: Ocskay László — Ocskay László... *(Sír.)*

OCSKAY *(elalvóban)*: Sorsunk elől el nem menekszünk... Eridj, Cinka Panna, nézz magadnak fekvőhelyet — Volt énnekem egy kedves kutyám. Annak is ilyen kondor fekete haja volt, mint neked. Az is mindig a lábamnál aludt. De végül csak meg kellett ölnöm, mert hogy... *(Feje visszahanyatlik, elalszik. A szoba teljesen besötétedik. Csak Ocskay arcát éri a gerendák üszkének vörös fénye.)*

C. PANNA *(felemelkedik és lassan az erkélyajtó felé húzódik, ahol a hold világítja meg fehér alakját. Vizionáriusan, halkán megszólal)*: Két holló szállott előttem az úton és mindegyre kiálták: Ocskay László, Ocskay László!

F ü g g ö a y.

Második felvonás

Első kép

RÁKÓCZI INDULÓ

(Dombtető kilátással tágas völgyre. Balra benyúló erdőség szélső fáí. Előtte van felítve Ocskay sátra. Jobbra elől hamvadó tábortűz körül kuruc órség. Fényes reggel.

A tábortűz mellett kurucok énekelnek. Purdé dudál.)

KURUCOK éneke:

János bácsi dudáljon kend
Hosszú nótát ne húzzon kend!
Gyengék vagyunk, elfáradtunk
Talán ugyan meg is halunk.

Aki kuruc akar lenni,
Annak pokolra kell menni . . .
Annak pedig meg kell lenni,
Az ördögnek el kell vinni!

(A tábor nagyobb része elvomit. A nóta elhalkul. Purdé elejti a dudát, elalszik.)

I. KURUC: Fújjad, purdé, ne aludj, fújjad! Ördög a tüdődbe!

II. KURUC: Hagyd már azt a gyereket. Kifáradt. Hisz fél éjjel mindegyre fújta. Hadd aludjék még a nyavalyás.

III. KURUC: Bizony nem alszik a nénje, Cinka Panna soha, mikor kell nekünk a nótája.

(Messziről hegedűszó.)

I. KURUC (*felfigyel*): Hallod? Cinka Panna hegedűje!

II. KURUC: De hiszen nincs is a közelben.

I. KURUC: Mondják, olyankor is hallani a hegedűjét, mikor ő maga nincs is a közelben.

II. KURUC: Hát nem úgy volt-e Mártonfalvánál? Mikor már meginogtak a kurucok sorai, bomlott már a lovasok rendje, hát egyszerre csak legelől valahol megzendült a hegedű, mint a szélvihar.

I. KURUC: Magam is hallottam saját fülemmel. És a futók meg is álltak! Visszamenekvők arccal előre fordultak.

II. KURUC: Pedig Cinka Panna ott sem volt a mártonfalvi csatában.

III. KURUC: Boszorkányság!

(*A hegedűszó erősödik. A kurucok felfigyelnek. Néhanyan felállnak.*)

II. KURUC (*suttogva*): Hallod?

III. KURUC: Hallom. Hát te hallod-e?

IV. KURUC: Én is hallom.

II. KURUC: Az erdőből szól.

III. KURUC: Nem. Onnan felülről, a felhőből hallik.

(*A hegedűszó elnémul.*)

PURDÉ (*felül borzongva és aggodalmasan*): Még nem jött ki édes néném? (*Könnyeit törli.*)

I. KURUC: Még nem. Azért sírsz-e?

PURDÉ: Nénémmel álmodtam. Jaj, rossz álmot, jaj!

C. PANNA (*az utolsó szavaknál kilépett a sátorból, hegedűjével hóna alatt, mint mindig. Közeledik a tábor-tűz felé*): Jóreggelt, kuruc vitéz urak.

KURUCOK *(csodálkozva összenéznek, összesúgnak. Babonás tisztelettel):* Jó reggelt, Cinka Panna! Jó reggelt! *(Néhányan felállnak.)*

C. PANNA *(a tűzhöz lép).*

PURDÉ *(feléje nyújtja kezét):* Édes néném, gyere hozzám.

C. PANNA *(elébe guggol, anyáskodva):* Ismétlen nyitva a mentéd, mikor hull a híves reggeli harmat. *(Begombolja.)* És már kora hajnalban dudálsz, mikor még csupa borzas a hajad. *(Hajából fésűt vesz ki és gondosan, gyöngéden fésüli öccsét.)* Ejnye, te gyerek! Te gyerek! Fújja a dudát, mikor meg se mozdózott még. *(Keszkenőt húz elő, ráköp, úgy dörzsöli vele a gyermek arcát, orrát. Közben énekel):*

Szólóhegyen keresztül
Men a leány öccsöstül,
Fehér nyaka gyöngyöstül
Keszkenője csipkéstül.
Hej tini, tini, din, din, din.
Hej tini, tini, din, din, din.

Hej, Jancsika, Jancsika
Mért nem nyótté nagyobbra
Nyótté vóna nagyobbra
Lettél vóna katona.
Hej tini, tini, din, din, din,
Hej tini, tini, dini, din, din, din.

I. KURUC: Mit duruzsolsz ott öcsédnek, Cinka Panna?

C. PANNA: Azt mondom neki: elméjében tartsa és el ne felejtse, hogy Ocskay László seregében vagyok, hát

megbecsülje magát és mint a harmatcsepp a felkelő napban, úgy csillogjon mindig tiszta ékes fényben.

JÁVORKA (*jön sietve jobbról*).

KURUCOK (*felállnak*): Jó reggelt, Jávorka kapitány urunk.

JÁVORKA (*alig rejtett felindulásban*): Jó reggelt kurucok, készüljétek!

I. KURUC: Mire készülünk, kapitány uram? Fúvatunk-e felülőt nemsokára?

JÁVORKA: Nagy napnak hajnala hasad. Nagy jelek történnek, kurucok. Hívjátok egybe mind a kapitányokat parancskiosztásra. Hol van Ocskay brigadéros?

III. KURUC: Sátrában alszik még.

OCSKAY (*közben kilépett a sátorból, széles jó kedvvel*): Nem alszik az, szerelmes atyámfiai. Az lehet, hogy álmokat lát, de nem aluszik.

C. PANNA (*kézenfogva Purdét, szerényen félrehúzódik vele*).

KURUCOK (*társzellel*): Jó reggelt, Ocskay brigadéros!

OCSKAY: Rózsás jó reggelt, fiaim!

JÁVORKA (*Ocskay elé lép, fojtott hangon, felindultan*): Ocskay László, portyázó lovasaim hozták híret, hogy...

OCSKAY (*félbeszakítja és megöleli Jávorkát*): Jó reggelt, Jávorka komám! Jó reggelt! De csodaszép időre virradtunk! Nem érzed az erdő vastag szagát? (*Rázza Jávorkát.*) Hej, mint a sűrű bor! Igaz-e, bátyám? Be jó, ejh be jó!

JÁVORKA: Brigadéros uram, a német dragonyosok sötét hajnalban...

OCSKAY (*kötődve szavába vág*): Nézze, kegyelmed

ott az ég alját, hogy kigyullad odafenn is a tűz. Mintha fúvatnák már a mennyei trombitákat. Igaz-e?

JÁVORKA (*türelmetlenül*): Ocskay László — hallgasd meg a szómat — Ricsán generális dragonyosai —

OCSKAY (*szavába vág és magához öleli*): Micsoda szavadat hallgassam meg, komám? Micsoda szavadat? Itt a fülem. Mit halljak meg? Azt-e, hogy a német dragonyosok már özönlenek a szorosból, ki a széles térhelyre?

JÁVORKA: És nyargalva...

OCSKAY (*belevág*): És nyargalvást nyargalnak a Garam-folyó iránt. Előcsapataik már fel is fejlődének hadirendben.

JÁVORKA (*álmélkodva*): Honnan tudja már kegyelmed?

OCSKAY (*nevetve*): Megálmodtam, komám, megálmodtam.

JÁVORKA: Ki hozta hírét?

OCSKAY (*megrázza, szeretettel*): Senki, édes bátyám. Ne legyék olyan féltékeny. Nincsen nekem sebesebb hírhezóm serény Jávorka kapitánynál. (*Megcsókolja.*)

JÁVORKA: De hát akkor honnan tudja?

OCSKAY (*elkomolyodva, forrón*): Tudom, mert így kívántam. Mert régóta ez az álmom. Mert ez volt a vágyam, mert erre vártam, erre a gyönyörű alkalomra. És így — éppen így gondoltam el. És mert egyszer, egyszer mégis csak be kellett következnie. Azt mondod, hogy előcsapatuk már kinn van a széles térhelyen? Mögöttünk jönni fog az egész rendelt sereg! Hej, ma aranytányéron találja nekem a jó Isten a labanc hadat. Ajándékba Ocskay Lászlónak.

JÁVORKA (*komolyan*): Mit cselekedjünk?

OCSKAY (*nevet*): Semmit. Éppenséggel, hogy semmit, cimbora!

JÁVORKA: Semmit vajjon? A labancok özönlenek ránk, mint a víz és kétannyian vannak!

OCSKAY: Csak hadd jöjjenek kicsit még közelebb. Ebben gondja ne legyen kegyelmednek.

JÁVORKA: De, brigadéros uram, ha már —

OCSKAY (*parasztos ravaszsággal*): Ha már a fele labanc sereg künn lesz a szabad térhelyen, akkor te, Jávorka cimbora, oldalba kapod a te ezéreddel a szoros torkánál és elzárod azt, benn rekesztvén a szorosban a másik fele sereget. Ahhoz elegendő lesz a te ezreded. Szűk a torka annak a szorosnak és te jól esméred. (*Fütyürészik.*)

JÁVORKA: Jó, nagyon jó, Ocskay brigadéros.

OCSKAY (*boldogan és büszkén, mint egy gyerek, tapsol*): Igaz-e komám, hogy jó? Pompás és fölséges!

JÁVORKA (*mindíg dolgos komolysággal*): Megyek, kioktatom a kapitányokat. (*El.*)

OCSKAY (*elkapja Cinka Panna derekát, aki közelebb jött*): Nagyon jó, nagyon jó! Fölséges és pompás! Ne búsulj, angyalom. Van még egy forintom! Fújjátok, dudások! (*Énekel, táncol dudakiséretre. Ocskay éneke*):

Ne búsulj angyalom

Van még egy forintom

Haj, kit kerestem szövésessel, fonásommal, varrásommal fótózgattam.

Azt is számodra hattam.

Mulasd el, nem bánom!

Igyál, most van benne
 Most van módod benne! Hej!
 Majd meginnád pénteken is, szombaton is, bú nélkül is,
 dús nélkül is,
 Bundás kutya bőréből is.
 Hogyha lenne benne.

*(Közben öntudatlanul, szorosan ölelgeti Cinka Pannát
 anélkül, hogy ügyet vetne rá.)*

C. PANNA *(líhegve akar kiszabadulni, kezét Ocskay mellének feszíti, halkán könyörög)*: Eressz el, uram, parancsolóm... kérlek, könyörgöm... uram, parancsolóm, nem bírom!... *(Hirtelen kitör, öklével üti Ocskayt.)* Eressz el, te, te! Eressz el!

OCSKAY *(abbahagyja a táncot és meglepett mo-
 sollyal néz a lány feldúlt arcába)*: Hát téged mi lelt?

C. PANNA *(remegve)*: Cigányleány vagyok és szeretlek! Ne nyúlj hozzám, ha nem akarsz szeretni! Eressz el!... Ölelgesse kegyelmed Tisza Ilona grófnőt! *(Hirtelen arca elé csapja a kezét és felzokog)*: Bocsáss meg uram, parancsolóm. Verj meg!

OCSKAY *(elborulva nézi, aztán felsóhajt és meg-
 simítja a lány haját.)*

JÁVORKA *(jön jobbról)*: A kapitányok nyeregben ülnek ezreik élén és várják a jeladást!

(Messziről kürtszó hallatszik!)

OCSKAY: Hát akkor rajta, Jávorka, lóra! Ha oldalba kaptad a labanchadat, és elrekesztetted a szoros út torkát, akkor lovasfutárt küldesz hozzám lóhalálában jelentéssel. Az lesz riadója az én rohamomnak. Isten megáldjon. Úsd, vágd, nem apád!

JÁVORKA (*nem mozdul. Bosszús arccal tekint a szín mögé*).

OCSKAY: Mit ácsorogsz, komám? Azt véltem, hogy igen sürgős a dolgunk.

JÁVORKA (*közelebb lép, halkán Ocskayhoz*): Bercsényi grófnak követje érkezett. Rákóczi fejedelmünk levelét hozza.

OCSKAY (*ráncolt homlokkal*): Mi dolgod neked Bercsényi követével, ha támadásra kaptál parancsot?

JÁVORKA: Majd mindjárt meghallja kegyelmed. Csak arra kérem, hogy fékezze magát hidegvérrel.

OCSKAY: Magamat fékezzem, hidegvérrel? Arra vajjon mi szükség lészen?

KÖVET (*jön kísérijével. Fennhéjázó piperkőc. Az udvaroncok diplomatikusan síma, alattomos modorával. Mosolyogva, mélyen meghajol Ocskay előtt, aki ráncolt homlokkal, gyanakodva figyel*): Tiszteletteljes üdvözet a kurucok legvitézebb hadvezetőjének, Ocskay Lászlónak, melyet üzen neki gróf Bercsényi Miklós főgenerális, minden kuruc hadak fővezére.

OCSKAY: Köszönöm. De mióta tisztelte meg magát Bercsényi Miklós gróf eme titulussal: főgenerális és minden kuruc hadak fővezére?

KÖVET: Nem a méltóságos gróf úr tisztelte meg ennemagát ama titulussal, hanem a mi kegyelmes urunk, Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelmünk adományozta a méltóságos gróf úrnak ama titulust. Elhozám, íme, írott parancsát, melyben akaratja tudomásul adatik. (*Átnyújt egy nagy pecsétes írást.*)

OCSKAY (*tovább nyújtja Jávorkának, fokozódó, de még túrtörtetett indulattal*): Olvassad, Jávorka. Nem áll olvasásra az eszem. Még félre találnék érteni valamit.

JÁVORKA (*kitörő dühhel*): Nem sok olvasnivaló van ezen az irka-firkán! Méltóságos Bercsényi gróf úr kineveztetik minden kuruc hadak legfőbb főfőgenerálisává. Itt van ni! Minden egyéb kuruc generálisok, brigadérosok, kapitányok parancsa alá rendeltetének, akár a közlovasok. (*Hátra nyújtja a levelet egy őrtállónak.*)

OCSKAY (*könyökével oldalba böki Jávorkát, fogcsikorgatva*): Csak arra kérem kegyelmedet, fékezze magát hidegvérrel. (*A követhet*): Tehát én, Ocskay brigadéros, minden lovasaimmal egyetemben méltóságos Bercsényi gróf úr parancsára hallgatok.

KÖVET (*meghajolva*): Kegyelmes urunknak, a nagyságos fejedelemnek akaratából és parancsából.

OCSKAY (*alig tud már uralkodni magán*): Úgy-e?... Aztán... mit parancsol nékem az én legfőbb generális uram, méltóságos Bercsényi gróf uram?

KÖVET (*rendületlen nyugalommal és hűvös mosolylyal*): Íme, a fővezér úrnak sürgős parancsa. (*Egy másik írást nyújt át.*)

OCSKAY: Olvassad, Jávorka. Nekem káprázik kicsit a szemem.

JÁVORKA (*olvas*): „Parancsolom, hogy Ocskay brigadéros az ő lovashadával rögtön induljon el és rajtaüssön Ricsán generális dragonyosain, mikor azok éppen előnyargalnak a hegyi szorosból. Parancsolom, hogy oldalba kapja, késedelem nélkül, még minekelőtte az egész labanc sereg a sík mezőn csatarendbe felállhatna!”

Mit olvassak még rajta? (*Összegyűri és hátradobja a levelet. Az őrtálló felemeli.*) Köszönjük szépen, magunk is tudjuk ezt a magunk esziből. Nem vártunk méltóságos Bercsényi gróf úr fővezér főfőparancsára. Ocskay brigadéros már régen támadásra fúvatott. Eb ura fakó! Hát én

megyek is, teljesítem a parancsot! *Ocskay brigadéros parancsát!*

OCSKAY (*komoran*): Várj!

JÁVORKA (*megütődve*): Mire várjak? Nincsen rá-
érő időnk már.

OCSKAY: Mondottam, várj!

JÁVORKA: A győzelem forog kockán.

OCSKAY: Bercsényi fővezér haditerve és parancsa
szerint kivívott győzelem.

JÁVORKA: De te jóval előtte elrendelted.

OCSKAY: Ki tudja azt meg? Ki hiszi el?

JÁVORKA (*még közelebb Ocskayhoz*): Ocskay
László! A te szavad volt mindig, hogy a győzelem a. fon-
tos, nem pedig az, hogy ki nyer jutalmat és dicsőséget
érte.

OCSKAY (*behunyja szemét, lehajtja fejét, erőt vesz
mágán*).

JÁVORKA: Így van jól, Ocskay László! (*jelentős
hangsúllyal a követ felé*): Hát akkor én is indulok. (*For-
dul is már, hogy menjen.*)

KÖVET (*gyorsan*): Ha Ocskay brigadéros nyomban
támadásra indítja hadát, híven teljesítvén a parancsot, ak-
kor nem szükségeltetik előmutatni a harmadik levelet.

OCSKAY (*felüti fejét*): Micsoda harmadik levelet?

JÁVORKA (*megáll, nyugtalanul, gyanakodva vissza-
néz*).

KÖVET (*még udvariasabban mosolyog*): Minekutána
minden rendjén történik parancs és kíváncsúság szerint,
úgy vélekedem, hogy nincsen sem oka, sem haszna ilyen
intézkedéseknek.

OCSKAY: Miféle intézkedéseknek? Ide avval a har-
madik levéllel!

KÖVET: Nem tartom célravezetőnek és nem szívesen teszem.

JÁVORKA: Ocskay! Ne olvasd el azt az irka-firkát! Egyéb dolgunk van minékünk. Kezdődik a csata.

OCSKAY: Ide avval a lévéllal.

KÖVET: Akaratom és szándékom ellenére. Csak parancsra teszem.

JÁVORKA: Ocskay, dobd el azt a levelet!

OCSKAY (A követnek): Olvassa kegyelmed fennszóval.

KÖVET (olvas): „Arra való nézvést, hogy jó alkalom kínálkozik az Ocskay hadával szemben álló Ricsán seregének megveretésére, valamint arra való nézvést, hogy Ocskay brigadérosnak a rajtaütést késedelem nélkül véghezvinni kelletik, valamint arra való nézvést, hogy Ocskay brigadéros kevélysége és nyakas engedetlen természete mindenknek ismeretes, szükségesnek tartom eleve parancsba adni, hogy ha Ocskay brigadéros ezt az ordért nyomban és késedelem nélkül nem teljesítené, akkor brigadérosi rangjától és hatalmától megfosztom és rendelt serege felett való vezérségét átadom Jávorka kapitánynak, akinek ez esetben parancsolom, hogy az elrendeltem támadást nyomban és késedelem nélkül indítsa...“

OCSKAY (vad nevetéssel): Arra való nézvést, hogy nyakas természetemet olyan jól esméri... hahaha... arra való nézvést küldte nekem fenyegető levelét... haha... arra való nézvést, hogy kevélységem a fenyegetéstől majd megjuhászodik... hahaha... És ha Bercsényi gróf úr a szemöldökét ráncolja, akkor Ocskay László kezes lesz, mint a bárány... hahaha... (Hátat fordít és sátra felé indul. Szembe jön vele Cinka Panna, aki közben kihozta a sá-

torból Ocskay kardját és pisztolyait. Ocskay megáll és kis várattva kardja után nyul.)

KÖVET: Bercsényi gróf főgenerális szigorú parancsa szerint Ocskay brigadéros késlekedése...

JÁVORKA (*kardot von*): Befogd most azt a mocsos szádat...

KÖVET (*hátrál*): Protestálok! Bercsényi gróf úr parancsa...

JÁVORKA (*utána nyomul*): Azt mondom, hogy odébb álljon kegyelmed. Mivelhogy mi nem késlekedünk és itt mindjárt gonosz tánc kerekedik.

KÖVET (*hátrál*): Protestálok! Bercsényi gróf parancsa...

JÁVORKA (*utána*): ...és arra való nézvést, hogy kegyelmed képe sehogysem hasonlít becsületos kuruc arcahoz, még sajnálatos félreértés történhetik...

KÖVET: Protestálok! (*Kíséretével kihátrál a színpadról.*)

OCSKAY (*meg-megáll fegyverkezés közben*).

C. PANNA: Uram, parancsolóm, nyeregbe szállhatsz. Lovasaid várnak.

OCSKAY (*nem mozdul*): Ez a kurér ott lesi, hogy parérozok-e Bercsényi parancsára...

JÁVORKA: Mit bánjuk azt mi! Lóra, Ocskay! (*Indul jobbra.*)

OCSKAY: Ennek a kurérnak nagyon lelke rajta, hogy én nyeregbe szálljak!

JÁVORKA (*megáll*): Lóra, brigadéros! Sietős a dolgunk!

OCSKAY (*pisztolyait, melyeket már övébe dugott, visszaadja Cinka Pannának*): Én ráérek!

JÁVORKA: Ocskay!

OCSKAY: Ide gyere!

JÁVORKA (*odalép*): Özönlik már ránk a dragonyos-
had!

OCSKAY: Mondd csak te, komám, hát nem kelletik
már megmutatni, hogy szükség vagyon Ocskay kardjára?

JÁVORKA: Győzelmed lesz annak bizonyossága. (*Tá-
voli kiürtszó.*) Hallod?

OCSKAY (*nagyon nyugodtan*): Ez a győzelem most
éppen annak bizonyossága volna, hogy beválik Bercsényi
plánuma és Ocskay vezérségére szükség nincsen. (*Sátra
felé indul.*)

JÁVORKA: Ocskay! Magyarok győzelmére van most
szükség! Ne kérjük most a győző személyét!

OCSKAY (*magával húzza Jávorkát, szenvedélyesen*):
De kérjük, Jávorka! De kérjük! Te csak katona vagy,
neked mindegy, hogy miféle magyar győz, ha csak ma-
gyar. De nem mindegy ám a váruraknak és nem mindegy
a szegény jobbágnépnek. Mert ha a vármegye grófjai ve-
rik meg a németet, akkor nemcsak a németet verték meg
de bizony megverték duzzadt hatalmukkal, a parasztot is.
Ám ha a szegény nép vezetői győznek, akkor a nép ereje
nő, és nem fog megállni a német kapujában. Érted-e?
Ezért akarják ők Ocskay kezéből kiverni a vezéri kardot.
Csakhogy magával Ocskay karjával szeretnék azt kive-
retni. Ez az ő politikájuk, érted-e, Jávorka?!

JÁVORKA: Nem értem én ezt a fortélyos politikát,
uram. (*Távoli lövések. Egy csoport hadnagy Jávorka ez-
redéből zászlókkal berohan.*) De jól értem ezt a zajt. Azt
értem, hogy nyakunkon a német...

(*Egy csapat éneklő kuruc katona zászlókkal átvonul a
háttérben. Kuruc katonák éneke*):

Megégett Rácország,
 Megmaradt három ház,
 Egyik a királyé,
 Másik a császáré.

Egyik a királyé,
 Másik a császáré,
 A harmadik pedig
 Kedves galambomé.

JÁVORKA: ... és támadni indulunk a te szándékod szerint.

OCSKAY (*félretolja útjából Jávorkát*): Bercsényi gróf szándoka szerint.

JÁVORKA (*megragadja a brigadéros karját, visszarántja*): A jó terv se elegendő magában... Ha te nem vezetsz, jó végre nem jutunk.

OCSKAY (*megáll, tétovázik. Enre Cinka Panna újra kínálja a fegyvereket. Ocskay szembefordul Jávorkával, füléhez hajol*): Hát éppen hogy ezt akarom megmutatni. Éppen azt, hogy kelletik ide Ocskay brigadéros is. (*Indul a sátor felé.*) Csak fúvasson a gróf úr támadást nélkülöm.

JÁVORKA (*eléje ugrik és átkarolja*): László lelkem! Édes kenyeresem! Ne vetekedj te most Bercsényivel. Fő ellened most a német. Magad mondad!

OCSKAY (*le akarja rázni Jávorkát, birkózik*): Állj ki az utamból, te!

JÁVORKA: Vesztedbe mégy, mindnyájunk vesztébe.

OCSKAY (*lerázza, hogy Jávorka térdre bukik*): Eressz!

JÁVORKA (*felugrik*): Nem!! (*Mellbevágja Ocskayt, hogy az hátratántorodik. Szünet. Szembenéznek.*)

OCSKAY (*rekedten*): Rám ütöttél? Énrám? (*Megrendült csodálkozással*): Te? Jávorka?

JÁVORKA: Magamra ütöttem... halálosan... Azt se bánom... Csak el ne hagyj most bennünket, Ocskay.

OCSKAY: Jávorka emelt kezet rám?... (*Öklözi, dörsöli homlokát, mintha bódulatból ébredéstgetné magát*): Te, Jávorka... megütöttél... engem... Te? (*Eltakarja arcát.*)

JÁVORKA (*közellép Ocskayhoz*): Engem is megölhetsz *aztán*... a grófokkal is számolhatsz *aztán*... De ha most mindjárt nem vezetsz bennünket, akkor itt holnap már nem lesz mit számolni, Ocskay brigadéros.

(*Közben a dombon ismét megjelentek zászlósan Jávorka türelmetlen hadnagyai.*)

JÁVORKA (*felfut hadnagyaihoz, a dombról kinéz, riadtan ordít le*): Ahunni! Gyűnnek már! Hát nem halod? Már nyakunkon a német!

C. PANNA (*a szín mögé kiált*): Ocskay lovát!

OCSKAY (*int a fegyverekért és köti a kardját. Vívódvá*): Szentséges Isten... De hiszen... hiszen nem akarok én egészen lemaradni a csatáról, én csak...

JÁVORKA: Amott ni, az erdőszélen jönnek! Már látni a dragonyosok előhadát...

OCSKAY (*gyötrődve*): Hiszen én csak egy kicsit késlekedni kívánok... Csak amíg észbeveszik, hogy vezérségem nélkül nem boldogulnak! Csak amíg riad a hadnép, hogy hol van Ocskay? Akkor jövök! Hogy *aztán én* győzek. Ne Bercsényi, hanem én, a szegény nép oltalmazója!

JÁVORKA (*futva jó vissza*): Jössz-e, vagy maradsz-e, Ocskay László? Egy életem, egy halálom — én indulok!

OCSKAY (*elborulva, konokul*): Nem rendeltem még el!

JÁVORKA: De bizony elrendeltem, hogy kapjam oldalba a németet, rekesszem el a szoros út kijáratát, aztán küldjek hozzád segítségért...

OCSKAY (*behunyja szemét, nagyon halkán*): És ha mégse jövök?

JÁVORKA: Sohase volt még és sohase lesz az, hogy Ocskay veszni hagyja veszedelmében az ő húséges kapitányát. Isten velünk! (*Futva el. Jobbra a szín mögött*): Lóra kuruc!

OCSKAY: Jávorka! (*Néhány lépést megy utána.*)

LOVASOK (*a szín mögött*): Rajta! Rajta! Hajrá!

(*Lovasroham távolodó zaja. Kürtjelek, lövések messziről.*)

C. PANNA (*Ocskayhoz fut és odanyújtja pisztolyait, könyörögve*): Uram, parancsolóm! Nem lehet az! Nem lehet az, hogy Ocskay veszni hagyja veszedelmében az ő leghúségesebb kapitányát.

OCSKAY: Lóra! Ha ezer pokol ördöge állja is utam! (*Indul.*) Rajta! Hajrá! Kiváglak én, Jávorka komám! Ne félj! (*Indul.*)

C. PANNA (*előre fut kiáltva*): Lóra! Ocskay ezere, lóra! (*Eltűnik a színpal mögött, de utána mindjárt megjelenik, borzadva és megfélemledve hátrál vissza valami elől. Közben behozták a brigadéros lovát. Ocskaynak már kengyelben a lába, mikor ő is megmeredve tekint a színpalak mögé. Szünet. Cinka Panna Ocskayhoz húzódik, mintha őt féltené. Jobbról három paraszt lép a színre. Némán, mereven megállnak. Szörnyen meg vannak tépve. Csupa vér az arcuk, félmeztelen a testük.*)

OCSKAY (*nem szól, nem mozdul, úgy nézi őket elborultan*).

C. PANNA (*rosszat sejtve*): Mit keresnek itt kegyelme-
metek?

1. PARASZT: Ocskay brigadérost.

OCSKAY (*halkan*): Én vagyok az. Honnan jöttök?

2. PARASZT: A deresről.

3. PARASZT: Kalodából.

1. PARASZT: Farkasgúzsból.

2. PARASZT: Karóról.

OCSKAY: A német nyúzott meg így benneteket?

1. PARASZT: Csak magyar tudja így megnyúzni a
magyart.

OCSKAY: Miféle magyar?

MIND: Ūri magyar.

1. PARASZT: Bercsényi gróf úr táborában.

OCSKAY: Aztán mért tett így csúffá benneteket?

1. PARASZT: Mert a kódisgenerálishoz akartunk
átszökni.

2. PARASZT: A sehonnai, rongyos brigadéroshoz.

3. PARASZT: A paraszt betyárkapitányhoz.

OCSKAY: Ki volna az?

MIND: Ocskay brigadéros.

OCSKAY: Vigyétek a lovamat! (*Majd kis szünet
után.*) Mégis átjöttetek?

1. PARASZT: Ha ha még azt a kis maradt húst is le-
szedte volna a csontunkról — nem átjöttünk volna?

OCSKAY: A koldusgenerálishoz? A sehonnai ron-
gyos brigadéroshoz? A paraszt betyárkapitányhoz?

MIND: Mindhalálíg.

OCSKAY: Miért?

1. PARASZT: Mert nincs más oltalmazónk.

2. PARASZT: Mert órá bizzuk a mi dolgunkat.

3. PARASZT: Mert arra megyünk, ahová ő vezet.

1. PARASZT (*közelebb lép*): Mert tudjuk ám, hogy nem Bercsényi grófék útját akarja járni, hanem a miénket. Jól tudjuk-e?

OCSKAY: Jól tudjátok.

1. PARASZT: Elvihetjük-e Ocskay szavának hírét?

OCSKAY: Elvihetitek.

(A parasztok elindulnak.)

1. PARASZT: Megjövünk, Ocskay brigadéros.

MIND (*a dombról visszaszólnak*): Megjövünk! (*Elmennek.*)

OCSKAY (*elborulva hajtja le fejét*).

C. PANNA: Uram, parancsolóm!

OCSKAY (*nem felel, nem mozdul*).

C. PANNA: Lóra rendelted! Lovasaid várnak.

OCSKAY (*durván*): Várjanak! (*Hirtelen megfordul és a sátra felé megy.*)

C. PANNA: Jaj, Ocskay László, mit cselekszel?

OCSKAY: Az én törvényemet! (*Bemegy a sátrába.*)

C. PANNA: Jaj nekünk! (*Utána akar menni. Már föl is emelte a sátorfüggönyt, de lódobogás közeledik. Riadtan visszafordul és leereszti a függönyt.*)

(*Jávorka futárja jó jobbról, lihegve.*)

A FUTÁR: Cinka Panna, Jávorka kapitány küld. Oldalba kaptuk a labancot, u'at vágtunk a szoros toroka elibe, el is rekesztettük! Nem nagy sor volt. De ott megállni, az a nehéz próba! Most siessen gazdád, Ocskay brigadéros. Most vagy soha! Hol a brigadéros? *(A sátor felé indul.)*

C. PANNA *(elállja az útját)*: Nincs ott a brigadéros.

FUTÁR: Hát hol van ilyenkor?

C. PANNA: Nem tudod-e, hol van ilyenkor Ocskay László, mikor áll a harc?!

FUTÁR *(fölvizdulva)*: Hát már elől jár? Vezet már hadja élén? Jávorka kapitányt segíteni. Gondoltam én, hogy meg se várja érkezésemet, Isten velünk! Isten velünk! *(Futva el.)*

C. PANNA *(a sátor felé siet, de futva szembe jö vele az I. kapitány)*.

I. KAPITÁNY: Hol van a brigadéros? Hol van Ocskay László? *(Indul a sátor felé.)*

C. PANNA *(elállja útját)*: Nincs itt a brigadéros.

I. KAPITÁNY: Jávorka egyedül verekszik tízannyi labanccal. Előlről szorítják, hátulról szorítják. Hol van Ocskay László?

C. PANNA *(már el is hiszi, amit mond. Extázissal)*: Hát nem tudod, hol van ilyenkor Ocskay László?

I. KAPITÁNY: Már elől vezet? Indítja a támadást? Hozzám nem ért el a parancsa. Nyilván eltévedett futárja! Utána! *(Kifelé futva.)* Lóra, kuruc! Rajta, kuruc!

II. KAPITÁNY *(jön a túlsó oldalról)*: Hol a brigadéros? Jávorkát megnyomják. Fele lovasa már odaveszett!

Mért késlekedünk? Mért nem támadunk? Hol van Ocskay László?!

C. PANNA: Hát nem tudod te, hol van ilyenkor Ocskay László?

(A színen mögül dobszó, kürtészó, elvágatató lovascsapat dobogása és távolodó: „Hajrá! Hajrá!”-kiáltás.)

II. KAPITÁNY: Ahun ni! Ocskay már előljár, vezet már a hadat! Futárja nem talált rám a paranccsal! Utána! Vivát Ocskay! (Futva el.) Lóra kuruc! Rajta kuruc!

III. KAPITÁNY (futva jő a másik oldalról): Hol a brigadéros? Jávorka már nem bír megállni. Három sebből vérezve esett ki nyergéből. Hol van ilyenkor Ocskay László?!

(A színen mögül zúgó kiáltás: Ocskay! Ocskay!)

C. PANNA: Hallod-e? Ott van Ocskay, ahol a neve rivall, ahol a neve száll, mint sólyommadár a kurucok hada fölött. Ahol az ő neve harcol, az ő neve öl, az ő neve győz!

(Mint a növekvő fergeteg, zajdul mindenfelől a rohanó lovasok hadilármája.)

III. KAPITÁNY (futva el).

C. PANNA (utána néz, majd hirtelen elszánt fordulással be akar menni a sátorba. Mikor félrehúzza a függönyt, Ocskay részeg, vad éneke hallik ki).

OCSKAY:

Aki kuruc akar lenni!

Annak pokolra kell menni!

(Balról, a szin mögöl paraszt kurucok éneke hallik [be.
Németellenes nóta.)

C. PANNA (*felfigyel, leereszti a függönyt, előrejön, fokozódó nyugtalansággal hallgat*).

PARASZT KURUCOK (*énekelve jönnek balról, visszaszegzett kaszákkal, szekercékkel, füttykösökkel*).

C. PANNA (*gyanakodva hátrahúzódik*).

I. PARASZT: Itt vónánk.

II. PARASZT: Ahun a sátra.

III. PARASZT: Hol van ő maga?

I. PARASZT: Amott áll a szolgálója. Talán meg tudná mondani.

ÖREG PARASZT (*megemeli süvegjét*): Jó reggelt kívánunk.

C. PANNA (*bizalmatlanul, aggodalmasan*): Jó reggelt kelmeteknek is. Mi járatban vannak?

ÖREG PARASZT (*ünnepélyesen, jelentősen*): Ocskay brigadéroshoz jöttünk.

SOKAN: Jöttünk és maradunk.

I. PARASZT: Az ő drága személyének őrségére.

SOKAN: Mindhalálíg.

ÖREG PARASZT: Hol van Ocskay brigadéros?

C. PANNA: Hát hol vóna? Nem hallják-e kelmetek, hogy ott zúg a csata?

ÖREG PARASZT: Nem azt kérdezzük, hogy hol zúg a csata, hanem azt kérdezzük, hogy hol hallgat a mi brigadérosunk?

C. PANNA (*növekvő szorongással és bizonytalansággal*): Hát... ott száguld vitézei élén, mint mindenkoron.

ÖREG PARASZT: Nem azt kérdezzük, mit cselek-

szik mindenkoron, hanem azt, hogy mit cselekszik ezen órában?

C. PANNA (*tétova pillantással a sátor felé*): Hát mondom kelmeteknek, hát mondom, hadait vezeti a németre.

ÖREG PARASZT: A németre?

SOKAN: A németre? (*Nevetnek.*)

ÖREG PARASZT (*közelebb lép Cinka Pannához*): Hátha a leányasszony szívbeli szolgálója a mi brigadérosunknak, akkor értsünk a szóból. (*Egész közel, tompítva*): Mi négy váralja fegyveres jobbágy-paraszt vagyunk itten. Rákóczi zászlaja alá esküdtünk egykoron. Most pedig eljöttünk Ocskayhoz, hogy az ő kardjára esküdjünk, mert mi az ő hada vagyunk mindhalálig.

SOKAN: Mindhalálig!

C. PANNA: Áldja meg az Isten kelmeteket érte, de Ocskay László a mi fejedelem urunkat, Rákóczit szolgálja.

I. PARASZT: De Rákóczi a vármegye grófjait szolgálja...

ÖREG PARASZT: Nincs most dolgunk a Rákóczi fejedelemmel! Ocskay brigadérossal van dolgunk, mert ő a szegénység oltalmazója, jóravezetője. Csak a szegényeké és senki másé!

SOKAN: Senki másé!!

ÖREG PARASZT: Hol a brigadéros? Elébe akarunk járulni.

C. PANNA (*tétova pillantással a sátor felé*): Ott... ott, ahol a hadait vezeti...

ÖREG PARASZT: Kinek a hadait? Bercsényi fővezér hadait?

MIND (*nevetnek*).

C. PANNA (*szívszorongva kifakad*): Mit akarnak kelmetek itt? Mi szándékkal vannak? Amott dúl a csata már. Ha kelmetek kurucok, mit késlekednek? Ott harcol Ocskay! Kuruc vértől véres a folyó vize már, mért vesztelnek? Mért nem segítik Ocskay Lászlót?

ÖREG PARASZT: Azért jöttünk éppen, hogy segítjük Ocskay Lászlót. De mi tudjuk ám, hogy Ocskay brigadéros ezen a csatán nem vezeti hadát a német ellen. Nem követi többé Bercsényi gróf uraimékat, hanem a szegények igazához pártolt és itt várja az ő paraszt kasszásait. Hát nem hiába várja.

MIND: Nem hiába várja!

C. PANNA (*szívszorongva*): Nem jól tudják kegyelmetek.

I. PARASZT: Eljuta a hír hozzánk, hogy Ocskay széttépte Bercsényi parancsát.

C. PANNA: Híre jár?

II. PARASZT: Mint a futótűz.

C. PANNA (*elfulladva*): És így fogadák?

III. PARASZT: Lángbaborulva mind a parasztság.

ÖREG PARASZT (*a sátor felé fordul*): Odabenn van a sátrában Ocskay brigadéros?

C. PANNA (*hallgat*).

ÖREG PARASZT: Járuljunk elébe.

C. PANNA (*gyötrődve*): Várjanak még, várjanak!

ÖREG PARASZT: Nincs vesztegetni való időnk!

(*Megy a sátor felé. A szím mögül elvágató lovasok rivalgása hallik: „Vivát, Ocskay! Utána! Utána!”*)

PARASZTOK (*megállnak. Szünet. Újra hallik a rivalgás*).

ÖREG PARASZT (*elkomorodva*): Mit kurjongatnak?

I PARASZT: Rohamra nyargaló lovasok éltetik Ocskay Lászlót.

ÖREG PARASZT (*C. Pannához*): Igaz-e?

C. PANNA (*lesüti szemét, hallgat*).

(*Fölhangzik a rivalgás!*)

ÖREG PARASZT: Mit óbégatnak?

II. PARASZT: Előttünk Ocskay! — kiáltják. Utána, utána! — kiáltják.

ÖREG PARASZT (*elhajítja kaszáját*): Akkor pedig mi nem megyünk utána.

C. PANNA: Jaj!

MIND: Nem megyünk! (*Elhajítják fegyvereiket.*)

C. PANNA: Jaj, el ne forduljatok tőle! Ocskay László a szegény nép oltalmazója.

I. PARASZT: Ahun lovagol ni, a grófokkal!

C. PANNA: Nem szíve szerint.

II. PARASZT: Egyik kutya, a másik eb!

C. PANNA: Jaj, el ne hagyjátok Ocskay Lászlót!

III. PARASZT: Elhagyott ő mibennünket!

C. PANNA (*sírva*): Ő a tudója jobbágyság bajának! Ő lesz a ti oltalmazótok.

ÖREG PARASZT: Nincsen már szegény jobbágnak oltalmazója ezen az égvilágon! Grófok hasznára ontsuk mi a vérünk? Gyerünk!

MIND: Gyerünk!

C. PANNA (*rémülten*): Hová? Hová indulnak ketmetek?

NÉHANY PARASZT: Haza, az iga alá!

MIND: Haza!

TÖBB PARASZT: Haza, a kalodába!

MIND: Haza!

MÉG TÖBB PARASZT: Haza a deresre! Farkasgúzsba! Karóba!

MIND: Haza!

SOKAN: Robotra! Tizedre! Dézsmára!

MIND: Haza! Haza!

C. PANNA (*sírva*): Jaj, mit cselekedtek?!

ÖREG PARASZT: Szenvedünk. Paraszti sor. Mit cselekszünk — kérdi? Urak életét, magunk halálát. Várjuk tovább a Messiást, és sírgödrünket megássuk! Indulhatunk, atyafiak! (*Elindul jobbra, a többiek utána.*)

C. PANNA: Fogyasztjátok, bomlasztjátok kurucok seregét, mikor rajtunk a német dül?

I. PARASZT: Urak kastélyait dúlja.

SOKAN: Mit bánjuk!

II. PARASZT: Ha bennünket dül is, csak az urak barmát pusztítja.

SOKAN: Mit bánjuk!

C. PANNA: Magyarok szabadságát ki védje?

ÖREG PARASZT: Szabadságát az védi, akinek van.

I. PARASZT: Itt csak az urak magyarok. Mi büdös parasztok vagyunk.

C. PANNA: Megálljatok!

ÖREG PARASZT: Félre az útból! (*Félrelöki, hogy térdrebukik.*)

C. PANNA (*feláll és áll a alá igazítja hegedűjét*): Megálljatok, az Isten szerelméért! Hallgassátok meg Rá-

kóczi urunk harci nótáját, németverő indulóját! Szívedekbe szálljon! (*Ráhúzza a Rákóczi-indulót.*)

ÖREG PARASZT: Mi dolgunk nekünk a némettel? Nem ez a mi nótánk!

I. PARASZT (*énekelni kezd egy úr-ellenes lázadó nótát*).

VALAMENNYI (*harsogó, dagadó haraggal énekel. A parasztkórus elnyomja a Rákóczi-indulót.*)

ÖREG PARASZT: Félre az útból! (*Úgy ellöki Cinka Pannát, hogy az elesik. A parasztlak énekelve átgázolnak rajta és elvonulnak jobbra.*)

C. PANNA (*letaposva ottmarad a földön. Hallatszik még az levonuló parasztlak éneke. Cinka Panna, aki hegedűjét testével takarta, sírva feltápáskodik*): Jaj! jaj! jaj! Jaj neked, te szegény magyar nép. (*A szín mögöl elvágató lovasok rivalgása hallik.*) *Ti gyönyörű hősök, jaj, hiába hősök! Mért nyargaltok harcba? Jaj, hiába gyóztök!*

(*Újra fokozódó rivalgás. Ujjongó diadalordítás!*)

C. PANNA (*felfut a dombra és integet a csapat felé. Újra fellobogva*):

Mégis, mégis, mégis!
 Ragyogjatok mégis
 (*Rázendít a Rákóczi-indulóra*)
 Véres tündökléssel
 Csakazértis daccal
 Csakazértis szépen!
 Halálos vitézség
 Halálos győzelem
 Jaj, mégis ragyogjál

A mi éjszakánkba!
Mégis, csakazértis!
Mégis, csak azért is!

(Hegedül. Nagy zenekar veszi át a tragikus Rákóczi-indulót, a halálos csakazértis dac indulóját, mely a dübörgő lovascsata zajával keveredik.

A színpadot, mintegy Cinka Panna hegedüjének hívására, néptömegek töltik meg. A parasztok is, az induló vonzóerejének hatalmában visszatérnek, habozva, tétovázva, de végül mégis felemelik elhánt fegyvereiket. Vörös alkonnyatból fergeteg kél és cikázó villámok. A Rákóczi-induló viharos zajgásába a felkavart nép lázadó rohama harsog.

F ü g g ö n y

Harmadik felvonás

Első kép

A KISÉRTET

(Ocskay sátrában, aznap este. Magányos tivornya nyomai. Ocskay itt eszméletlenségben fekszik heverőjén. Csak egy alig pislogó olajmécses világítja meg a feldúlt sátrat. — A szin mögött a győztes csata lefúvásának kiirtszava hallik)

PURDÉ (bejő a sátorba. Nem veszi észre Ocskayt. Hadiszákmánnyal megrakodva cipekedik: dragonyos sisakokat, labanc tarsolyokat, kardokat, pisztolyokat, miegyebet cipel, vonszol maga után a földön, szuszogó, boldog, izzadó buzgalommal).

OCSKAY (hányódva fekhelyén, mint aki kábulatából öntudatra ébredni akar, gyötrött erőfeszítéssel, érthetetlen, artikulálatlan hangokat ad, melyekből kiválnak a szavak): Ilona... Tisza Ilona!... Császár udvari dámája... Jövök már... (Újra artikulálatlan hörgés.) Fúvassátok a kiürtöket! A rézdobokat veressétek. Rajta! Jávorka! Jávorka! (Felrántja magát, felül, de még eszméletlen tekintettel): Gyorsan a lovamat! És ha magam is ott veszek, antúl jobb! (Tántorogva feláll.) Hajrá!

PURDÉ (Ocskay első megszólalásától fogva rémületében dermedten mered a brigadérosra. Mikor az feláll, a gyerek nagy zajjal elejti a sisakokat).

OCSKAY (észreveszi a fiút. Szava elakad és hosszan, némán, komor figyelemmel nézi őt és a zsákmányt).

PURDÉ (keresztet vet, szepegeve): Jézus segíts! (Mennekülni akar).

OCSKAY: Megállj!

PURDÉ (*reszketve megáll*).

OCSKAY (*tompán*): Mit cipelsz te itten?

PURDÉ: Labanc fegyvereket! Jézus segíts!

OCSKAY: Hol szerezted?

PURDÉ (*menteketődzve*): A mezőségről. A folyó mellől hoztam. Hever ott még ezer ennyi a halott dragonyosok körül. Jézus segíts! (*Eltakarja arcát.*)

OCSKAY (*kis szünet mulva, még halkabban*): Miféle halott dragonyosok fekszenek ott?

PURDÉ (*hebegve*): Akiket Ocskay brigadéros levágott! Jézus segíts! (*Messziről kürtjelek harsannak.*)

OCSKAY (*félre vonja a sátor függönyét és kitekint a háttér felé*): A halott dragonyosok? Akiket Ocskay brigadéros levágott? (*Lassan visszafordul.*) A csatát megvívátok?

PURDÉ (*némán bólint*): Jézus segíts!

OCSKAY (*fájdalmas keserőséggel*): Aztán gyönyörű nagy győzelem volt? — Dicsőséges diadal?

PURDÉ (*naív büszkeséggel*): Az ám! Aki labanc megmaradt, fut mindahány. Ott úzi őket Ocskay brigadéros.

OCSKAY (*kis vártatva*): Ott úzi őket OCSKAY brigadéros? (*Szünet. Körülnéz. Meglátja tivornyája nyomait.*) Hát akkor én ki vagyok?!

PURDÉ (*térdre borul*): Jézus segíts!

OCSKAY (*Purdéhoz lép és mellen ragadja*): Ha Ocskay brigadéros ott úzi a megvert labancot, akkor ki vagyok én?... (*Levegőbe emeli Purdét. Ordítva.*) Beszélj! Ki vagyok én?!

C. PANNA (*riadt tekintettel belép. A sátor falához lapul*).

PURDÉ (*rémülten, elhalóan*): Kí... kísértet!

OCSKAY (*behunyja szemét, mély lélegzettel*): Az! (*Pénzes zacskót hajít oda a gyerekeknek.*) Nesze, kölyök, utolsó tallérjaim. Minek kísértetnek pénz? (*Észreveszi Cinka Pannát. Sötét pillantással.*) Köszönöm, hogy megöltél... (*Lassan megfordul és hátrafelé indul.*) Aztán mondd meg nénédnek, hogy nagy a világ, fel is út, le is út. Énnékem már szükségem rá nincsen.

C. PANNA: (*aki mozdulatlanul meredt Ocskayra, elébe veti magát, jajdulva*): Uram, parancsolóm! . . .

OCSKAY (*Purdéhoz*): Mondd meg nénédnek, menjen avval az Ocskay brigadérossal, aki amott úzi a labancot. Nekem többé nem kell! (*Eltakarja arcát.*)

C. PANNA (*parancsoló mozdulattal int a purdénak, hogy menjen*).

PURDÉ (*el*).

C. PANNA (*lassan felemelkedik. Keresi Ocskay elforduló tekintetét*).

OCSKAY: Mire vársz még? Eridj!

C. PANNA: Verj meg uram, parancsolóm! Csak hada legyél megint Ocskay brigadéros. Hadak elején röpülő Mihály arkangyal, aranylován!

(*Messziről halkán felcsendül a Rákóczi-induló!*)

OCSKAY (*felüti fejét. Keserű szomorúsággal*): A te nótád, Cinka Panna?

C. PANNA: Te kívántad, te rendelted; a te nótád, Ocskay brigadéros!

OCSKAY (*fagyosan*): Ki parancsolta, ki vezette a támadást?

C. PANNA (*fanatikusán*): Te! . . . Te! Ocskay László!

OCSKAY: Én kísértet vagyok!

C. PANNA: A te neved volt az ellenség szívében a rettenet. A te neved győzött, Ocskay brigadéros!

OCSKAY Az én nevem, de nem én magam! Világcsalás! Én kísértet vagyok!

C. PANNA: Ki adta erejét nevednek? A te erőd adta azt neki. A te nagy szenvedésed, a te kiontott véred! Ahol a te neved ragyog, ott vagy te magad is igazán.

OCSKAY: Hát itt ki ül? Ki kuporgott a kuckóban? A halott! Annak is csak kísérete.

C. PANNA (*felsír*): Ocskay László! (*Ez a segélykiáltása a lánynak, mely Ocskay segítségére hívja Ocskayt, úgy megüti a brigadérost, hogy mégis latolgatni kezdi a helyzetet.*)

OCSKAY: Hiszen ha még tehetnék valamit. Akármit. Ha legalább életemet veszthetném a csatamezőn, becsületes katonahalállal halván... (*Nagy lendülettel ki akar menni a sátorból. Félrevonja a a függönyt. Megtorpan. Tompán.*) Arról is elkéstem!

C. PANNA (*odafut*): Miért?

OCSKAY: Ahun ni!

KÖVET (*belép a sátorba két tiszt kíséretében, nagy ünnepélyességgel, pecsétes írást tart kezében*).

OCSKAY (*dacos mosollyal szemléli*).

KÖVET: Méltóságos Bercsényi Miklós gróf úrnak —

OCSKAY (*belevág*): Ne fárassza magát. Mindent tudok —

KÖVET (*hangosabban*): Méltóságos Bercsényi Miklós gróf úrnak, minden kuruc hadak fővezérének nevében —

OCSKAY: Mondottam, hogy hallgasson kegyelmed! Tudom parancsát betéve és engedelmeskedem. (*Kezdi kardját lecsatolni.*)

KÖVET: ... minden kuruc hadak fővezérének ...

OCSKAY: Még e percben én vagyok itt a brigadéros és parancsolom kegyelmednek, hogy fogja be a száját... Megértette? — Tudom: — Bercsényi megfoszt engem tisztentől — elcsapta szolgáját. Igaza van. Ocskay nem brigadéros. Ocskay nem kuruc katona, Ocskay — kísértet! Halott ember eleven neve! Fogja, itt a kardom.

C. PANNA (*felzokog*).

OCSKAY: Nem vagyok méltó rá, hogy viseljem. Túl sok becsületet és hírt szerzett vasa. Nem vagyok érdemes tettemeim dicsőségét hordani. (*Odaadja pisztolyát.*) Neszetek! Minden fegyverem! Ha magam helyett nevemet küldöm harcba, minek akkor fegyver énnekem? (*Leveszi süvegét és letépi a forgót róla. Ellágyulva.*) És eme gyöngyös forgót is vigye vissza kegyelmed. A nagyságos fejedelem egyetlen ajándéka. Nem vagyok én már brigadéros. Szegény csavargó bujdosóhoz pedig ilyen drága ékesség nem illendő. (*Újra fennhangon*): Köszönettel visszaküldöm fejedelem urunknak és azt izenem neki, hogy ne csak a német hódító ellen álljon résen, hanem őrizkedjék a magyar vármegye páváskodó uraitól is. El ne adja a szegény parasztnépet a gróf uraknak. Benne vetett bizodal-mát meg ne csalja. Így... Ennyi az egész. (*Dölyfösen.*) Befejeztem!

KÖVET (*aki a két tiszttel összeszedette Ocskay fegyvereit, forgóját, egyhangúan folytatja*): Méltóságos gróf Bercsényi Miklós úrnak ...

OCSKAY: Arra való nézvést, hogy én most már katona nem vagyok, énnékem Bercsényi nem parancsol többet. — Eb ura fakó!

KÖVET: ... gróf úrnak, minden kurucok fővezérének nevében ...

OCSKAY (*háttal fordít neki*): Nem vagyok kíváncsi! Arra való nézvést, hogy én csak kóbor bujdosó vagyok, azt mondom kegyelmednek... hogy kotródjék innen a pokolba!

KÖVET (*vállatvon és tisztjeivel gúnyosan összemosolyog*).

OCSKAY (*kifelé indul*).

C. PANNA: Ocskay brigadéros! El ne hagyj bennünket!

OCSKAY: Ordító gyalázatot hoztam rátok. Országszerte híre fut annak, hogy Ocskay dezertőr. Mások győzelmével fényesíti nevét.

C. PANNA: Ocskay brigadéros, ne hagyd el a szégyény népet. Ha te is kiadod kezedből a kardot...

OCSKAY (*halkan, elgondolkozva*): Isten látja lelkem, nem ezt akartam. De most mitevő elegyek? Ellen-szegüljek a fejedelem parancsának? Pártot üssek? Hogy kuruc ontsa kurucnak véréit? Most, hogy nyakunkon a labanc? És úgylis lehanyatlott — jól tudom én — kurucok csillaga?

C. PANNA (*felzokog*): Jaj nekünk, jaj!

OCSKAY (*megáll a zokogó Cinka Panna előtt, hosszan nézi*): Mért sírsz te lány? Amit tettél, jól tetted! Most pedig botot vágok magamnak bokorról, vándorbotot. Talán akadok még valahol olyan kuruc csapatra is, ahol megengedik nekem, hogy még egy-két labancot levágjak. Jössz-e velem, Cinka Panna?

C. PANNA: Veled, a világ végéig, uram, parancsolóm!

OCSKAY: Koldusan, éhesen, hajléktalanul?

C. PANNA: Mindhalálig!

OCSKAY (*két kézzel széthúzza a sátorfüggönyt, mélyet lélegzik*): Nohát!... Gyere! (*Kimegy.*)

C. PANNA (*mégegyszer búsan körülnéz a sátorban. Tekintete riadtan fennakad a követen. És az elől hátrálva megy ki a sátorból, hegedűjét melléhez szorítva.*)

(*A követ és tisztjei most egyszerre uraknak érzik magukat a sátorban. Gúnyos, kritikus kíváncsisággal néznek körül, fogdossák a holmit. A követ pedig Ocskay hatalmas vezéri székébe ül be terpeszkedve, mint aki jó munkát végzett. — Ezalatt felhangzik Cinka Panna egyre távolodó hegedűszava. A másik oldalról pedig a közeledő kapitányok kiáltásai.*)

KAPITÁNYOK (*a szín mögött*): Győzelem! Diadal! Vívát Ocskay László! (*A kapitányok csoportja berobban a sátorba. Nem veszik észre a követet és kíséretét. Megtépázva, teli sebbel, de még forrón a harc és a diadal hevíletétől mámoros nagy zajjal*): Győzelem! Diadal! Itt van-e már Ocskay László? Megjött-e már a brigadéros?

JÁVORKA (*észreveszi a követet. Meghökkenve.*): Hát ez a madárijesztő mit keres itt?!

KÖVET (*fenyegetően felemelkedik, ünnepélyesen*): Méltóságos gróf Bercsényi Miklós úrnak, minden kuruc hadak fővezérének nevében — tudtára adatik a kuruc hadak minden kapitányának, hogy Ocskay László, aki volt brigadéros, de részegen elaludta a csatát és seregét elhagyván dezertált, rangjától és hatalmától megfosztatik... (*A kapitányok dühös ordításába fullad a szava.*)

KAPITÁNYOK: Le vele! Galádság! Ūri furfang! Nem hagyjuk! Nem adjuk! Nem engedjük! Vívát, Ocskay!

JÁVORKA (*mindenkit túlkiabálva*): Hol van Ocskay? Hová lett a brigadéros? Megkeressük! Utána! Lóra kapitányok! Kiki csapatjához! Ocskayra esküdtünk! Ocskay kapitányai maradunk! Eb ura fakó!

KAPITANYOK: Eb ura fakó! Vivát Ocskay! Résen leszünk. *(Kirohannak a sátorból. Közben megragadják a követet és kísérőit és magukkal hurcolják. — A szín mögül messziről):* Vivát, Ocskay!

JÁVORKA *(egyedül maradt, körülnéz):* Mit mondott? Hogy részegen elaludta a csatát?... Itt a kelyhe... Itt a bora... Itt a süvege... Hát akkor vége is van a világnak. *(Leroskad Ocskay heverőjére.)* Én meg hová menjek? Nincsen már nekem csapatom! Ott fekszik vérében a szoros út torkánál! Se csapatom, se brigadérosom! Se seregem, se vezérem. — Jaj neked, te árva kuruc! *(Felzokog, énekelni kezd, közben eszeveszett kétségbeesésében letépi sebeitől a kötéseket.)*

Szaladj kuruc, jön a német
Ládd mely lompos kergét téged!
Hidd el megdöf, ha elérhet
Érdemed szerint megfizet.
Nyalka kuruc.

Hol vagy te most nyalka kuruc?
Aki voltál, mint a szép strucc...
Már hazádba soha nem jutsz
Ez világból is majd kifutsz
Nyalka kuruc.

Fájhat szíved alsó földért
A Dunántúl szép országért
Elhagyott szép asszonyokért
Télben rendelt kvártélyokért
Nyalka kuruc.

Nem vigyázol Sopron tájra
A kőszegi nyájasságra
Szombathelyi szép dámákra
A sümegi kevély táncra
Nyalka kuruc.

E kis verset ki szerezte
Kurucokat kesergette
Mert pusztulását érzette
Ugyan meg is jövendölte.

F ü g g ö n y

OSZK

Harmadik felvonás

Második kép

A HOLLÓK

OSZK

(Tisztás a Csallóköz bozótos ingoványában. A füzesen túl, távolban, a pozsonyi vár körvonalai derengenek. Őszi este. — Kicsi tisztáson rakott tűz, felette üst lóg. — A tűz mellett Ocskay ül, mozdulatlanul maga elé meredve. — Cinka Panna valamit kever az üstben.)

C. PANNA *(énekel)*:

Őszi harmat után
Nagy hegyeknek ormán
Fujdogál a hideg szél...
Zöld erdő harmatját
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi bé a tél,
Hóval lepi bé a tél...

(Aggódva figyel Ocskayt.) Uram, parancsolóm, szólalj meg... Szólj már egy szót szegény szolgálóhoz...
(Közeledik.) Hány napja már annak, hogy hangodat se hallani?

OCSKAY *(hallgat)*.

HOLLÓK *(a sötét fakoronákban)*: Kár — kár — kár —

C. PANNA *(összeborzong, riadva tekint föl)*: Hal-lod-e, uram? Fekete hollók követik utunkat, napok óta már. Ott ülnek, ni! Ott gubbasztanak a sötétben felet-tünk... Uram, parancsolóm, meddig leszen még a mi bujdo-sásunk?

OCSKAY *(hallgat)*.

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

C. PANNA: Ér-ed-e? (*Utánozza a hollókat*): Kár — kár — kár — kiáltják. Bizony nagy kár. Hej kár! (*Az üstbe mutat babonásan*): Az nagy göncölnek hetedik csillaga vérzik! (*Mintha az üstben látná.*) Sötétség fenekén zöld szemek villognak! (*Ocskay elé térdel.*) Jaj, szólalj meg jó uram, igen félek!

OCSKAY (*hallgat*).

C. PANNA (*tétován körüttekint, kanállal merít az ételből, Ocskayt kínálja*): Kóstolj belőle, uram... ízes gombák... erős gyökerek...

OCSKAY (*elhárítja Cinka Panna kezét*).

C. PANNA (*könyörögve*): Egyél, jó uram, kérlek! Hány napja már, hogy falatot se vettél szádba! Elemészti már az éhség a te erődöt!...

OCSKAY (*mozdulatlanul hallgat*).

C. PANNA (*sóhajtván*): Hol van a te gondolatod, Ocskay László? Ilonánál van a te szíved! Heiszter generális kastélyában!... (*Feláll és Ocskay mögé húzódva vajákos, bűvölő mozdulatokkal, mintha varázsköröket vonna köréje, befogni akarná babonás szavával, duruzsoló hangjával is*):

Volt egyszer, hol nem volt, hatalmas óriás
Aki az ő szívét nem mellében hordta.

OCSKAY (*megszólal, tompán*): Hol volt a szíve?

C. PANNA (*felélénkiül, duruzsolva, recitatív hanglejtéssel*):

Valahol máshol volt elrejtve a szíve
Rettentő erejű roppant óriásnak

Azért is nem tudta őt megölni senki
Életét elvenni, őt elveszejteni.

OCSKAY: Hol volt a szíve?

C. PANNA:

Más vidéken rejtve és rejtett szívében
Volt az óriásnak szertelen ereje.
Onnan merítette erejét ha kellett
Harcra, küzdelemre erőt onnan szívott
Szívének kútjából, amely vala máshol.

OCSKAY: Hol?

C. PANNA:

Egyszer pedig jöttek tizenkét sárkányok
Hétfejű sárkányok óriást legyőzni,
Óriást legyőzni, karóhoz költözni.
Erőt meríteni siet az óriás
Erőt a szívéből szívni küzdelemre
Tizenkét sárkánnyal harcba, hogy kiálljon.
Jaj de az óriás szívét nem lelé meg
El is elfeledte, hol volna elrejtve
Az ő szíve kútja, ereje forrása.

OCSKAY: Hol volt elrejtve?

C. PANNA:

Tizenkét sárkánnyal nem bír az óriás.
Jaj az óriásnak, fogytán az ereje,
Miből meríthetne, szívét nem találja.
(Közelebb húzódik, kifakadt nyíltsággal.)
Azért adta fejét kóbor bujdosásra...
Egyszer csak megszólal az ő rejtett szíve
Fennszóval hívja őt, mondja, hogy...

OCSKAY (*feláll*): Hallgass! —

C. PANNA (*halkan*): Ne mondjam a végét?

OCSKAY: Ne mondd!

C. PANNA (*nehéz sóhajjal*): Pedig végéhez ér a mese, ha nem is hallgatod meg. (*Fázósan körültekint, tétován*): Hideg szél fú. Elhamvad a tűz is. Elfogyott a rőzse. Megyek száraz galyt keresni. (*El.*)

OCSKAY (*egyedül*): Még azt mondja hallgatok... Pedig haj... csak nem hallani, hogyan beszélek szakadatlan, szüntelen éj és nap. Hogyan beszél Ocskay László Ocskay Lászlóval. De nem hallani azt, ha egyik halott szól a másik halotthoz. Minek is azt hallani... (*Lehorgasztja fejét, arcát eltakarja. A láb vizei lidércesen csillogni kezdenek a holdfényben. Az erdőből messziről megszólal Ocskay nótája.*)

Siralmas volt nékem
Világra születnem
Hogy ezeket kell szenvednem
Melyeket nem érdemlettem.

Tigristejen talán
Tartott vót fel anyám?
Jaj, ki volt az én mostohám?
Bánatjád ruházta reám.

Siratom magamat
Elmúlt napjaimat.
Bízom Istenre dolgomat,
Eligazítja bajomat.

C. PANNA (*jő vissza a rőzsével, eszelősen*): Láttam! Láttam! — Kígyók kúsztak a páfrány alatt. Kicsiny rubinszemmel villogva néztek rám. Kicsi arany korona csil-

log hegyes fejükön. (*Rak a tűzre.*) Felkeltél uram, parancsolóm, ültő helyedből? (*Gyanakodva figyelő Ocskayt.*) Szemedben is tűz gyulladt újra — élet lángja-e, vagy lidérc lángja? Oh! Tizenkét fekete hattyúk szálltak le zúgva fekete égből. Fejükön tizenkét gyémántkorona.

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

C. PANNA (*riadtan tekint a magasba*): Jaj, nem szép fekete hattyúk, csúnya károgó hollók izennek.

OCSKAY: Hadd a hollókat! Vészmadarak, jó izenők, végemet üzenik.

C. PANNA (*gyanút fog, kiegyenesedik*): Miért keltél fel helyedből, Ocskay László?

OCSKAY: Mert útra kelünk.

C. PANNA: Hová, uram?

OCSKAY: Eddig se kérdeztél.

C. PANNA (*fojtottan*): Most kérdezem! — Most kérdezem!

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

OCSKAY (*elfordult tekintettel*): Megyünk a józan eszünk után. Elveszett már úgyis minden reménységünk. Szertelen a német hatalma. A nép csak hiába veszi véré.

C. PANNA: Ocskay! Nem kuruc beszéd ez!

OCSKAY: Való igaz. Nem is vagyok én már kuruc. Csak halott ember kísértete, akit az éjjeli szél hajt, hová neki tetszik.

C. PANNA: Hová?

OCSKAY: Ereje fogytán a te óriásod!

C. PANNA: Jaj, hová indulsz?

OCSKAY: Hová megyen kóbor lélek az éjszakában? Ellenes felét riogatni — régi jegyesét költögetni, megyen a szívét keresni, mint amaz óriás. Szálló kísértetként hadd

fújjon engem az éji szél be hozzám Pozsony várába, Heiszter generális kastélyába.

C. PANNA (*hangtalan rémülettel*): Pozsony várába? Heiszter kastélyába? Jaj neked, Ocskay László!

HOLLÖK: Kár — kár — kár —

C. PANNA: Hallod-e? Halál madarai kiáltanak az árulóra.

OCSKAY: Megesküdtél, Cinka Panna, hogy követni fogsz mindhalálig.

C. PANNA: Ezer halálba, de nem az ellenség oldalára!

OCSKAY: Nem árulhatok én el már senkit. Magányos koldus bujdosó kinek árthat még? Kinek használhat még?

C. PANNA: Ha magányos, koldus bujdosó is Ocskay László, hadsereg az ő neve. Ezer kuruc lovas száguld a te nevedben, ezer kuruc lovasnak szakad meg a szíve, ha az ellenség táborából zendül fel.

OCSKAY: Még fejfájára se írják az ilyen kóbor koldus nevét.

C. PANNA: Nem! Nem! Nem vagy még halott, uram, parancsolóm. Még felállhatnál, még nyeregbe ülhetnél. Most akarsz te meghalni! Most! Jaj, nézd amott a nyitott sírgödör, nézd, hogy tátja rád fekete száját. Hogy várja ezt az egy lépésedet. Nézzed!

OCSKAY (*Cinka Panna keze után nyúl, szomorúan, lágyan*): Hát egyedül kell mennem utolsó utamra? Te is elhagysz engem énekes madaram?

C. PANNA: Nem én hagylak el. Te! Te hagyod el Ocskay Lászlót. Elhagyod az én hősiemet!

OCSKAY: Így is jó... Hát Isten áldjon, Cinka Panna. (*Elindul.*)

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

C. PANNA (*utána iramodik, elébe borul, átfogja térdeit.*) Nem eresztlek uram, parancsolóm. Jaj, nem eresztlek!

OCSKAY (*továbbmenve, magával vonszolja a földön Cinka Pannát*): Eressz!

C. PANNA: Nem eresztelek!

OCSKAY (*durván*): Lódulj utambó! (*Félre rúgja.*)

C. PANNA: Taposs el, ölj meg!

OCSKAY (*jobbra el*).

C. PANNA (*sikoltó jajszóval*): Ocskay László!

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

(*A távolból titokzatos kórus hallatszik.*)

C. PANNA (*lassan fölemelkedik, vajákos mozdulatokkal, litániásan ismétli a kórus szavait*).

Nagy fekete hollók sűrűn szálldosának

Ott körülkeringvén ekép károgának

Kár, kár, kár, kár vala Ocskay Lászlónak

Ilyen nagy vitéznek lenni árulónak.

De nem kár hazáját, vérit eladónak

Szemeit kivájni fekete hollónak.

(*Közben a szín teljesen elsötétedik.*)

Kisvártatva kiáltások hallatszanak az erdőből:

„Hehéja! Ocskay! Ocskay brigadéros, hol vagy?!“)

C. PANNA (*előbbi pózába meredve hallgat*).

KIÁLTÁSOK (*közelebb*): Ocskay brigadéros, merre jársz, hol vagy?

(*Jávorka és a kapitányok jönnek be fáklyahordozókkal. A színpad megvilágosodik.*)

JÁVORKA (*észreveszi a mozdulatlan Cinka Pannát*):

Cinka Panna?! Te vagy az lány? Hála a jóságos Istennek! Akkor Ocskay se lehet innen messze.

C. PANNA (*anélkül, hogy megmozdulna*): Ocskay messze van!

JÁVORKA: Mind fondorlat és botorság vala! Visszatérhet Ocskay szabadon. Nyomban visszatérni kelletik neki! Megin! Ő a mi brigadérosunk!

I. KAPITÁNY: Ocskay elcsapatása hamis volt.

III. KAPITÁNY: Ama követ is hamis volt, németek spiónja.

JÁVORKA: Ocskay hada várja brigadérosát! Cinka Panna, hol a gazdád?

C. PANNA (*mint fent*): Messzi van.

JÁVORKA: Mutasd útját, merre ment?

C. PANNA (*mint fent*): Azon az úton egyikötök se megyen.

JÁVORKA (*megdöbbenve*): Mi esett vele? Meghalt Ocskay?

C. PANNA (*nem mozdul*): Bár meghalt volna!

JÁVORKA: Hova lett?

C. PANNA (*üvöltve*): Pozsony várába! Heiszter kastélyába! (*Eltakarja arcát.*)

JÁVORKA (*hosszú szünet múltán, nagyon halkán*): Hát ez is megtörténhetett? (*Pillantást vált a kapitányokkal. Szünet.*) Megesketett minket Ocskay László. Ama égő kastély termében megesketett.

I. KAPITÁNY: Ocskay László kezére esküdtünk, hogy megöljük Ocskay Lászlót, ha hitében megtántorodik.

II. KAPITÁNY: Ocskay László kezére esküdtünk, hogy úzzük az árulót nyárnak hévségében, ősz sűrű ködében, úzzük az árulót nagy kegyetlen télben.

III. KAPITÁNY: Míg rajta nem ütünk, kézre nem kerítjük, álnok árulónak bosszúját megálljuk.

JÁVORKA: Álnok árulónak bosszúját megálljuk.

C. PANNA: Ha kézre kapjátok.

JÁVORKA: Miért ne kapnánk kézre?

C. PANNA: Mert ő a híres Ocskay László.

KAPITÁNYOK (*összenéznek, szünet*).

JÁVORKA: Ha valaki idecsalhatná mégegyszer közeink. Kicsalogathatná a németek sáncai mögül.

I. KAPITÁNY: De nincs olyan hurok, hogy Ocskay karja el ne tépné.

C. PANNA (*magasra emeli hegedűjét*): Vagyon olyan hurok, mely szívét megfogja! Az is az én kezemben vagy. — Itt! Idehozom én Ocskay Lászlót kardjaitok elébe.

JÁVORKA (*döbönt csodálkozással*): A te szerelmes uradat? A te édes gazdádat?

C. PANNA (*sírva*): Az én szerelmes uramat. Az én édes, édes gazdám!

KAPITÁNYOK (*lassan letelepszenek és halkán énekelik*):

KAPITÁNYOK:

Nagy fekete hollók sűrűn szálldosának

Ott körül kerengvén ekkép kárognak.

Kár, kár, kár, kár vala Ocskay Lászlónak

Ilyen nagy vitéznek lenni árulónak.

C. PANNA (*az utolsó sornál elindul*).

F ü g g ö n y

Negyedik felvonás

Első kép

A M E N Ü E T T

(Mielőtt a függöny felgördül, menüett zenéje szól. Aztán a pozsonyi barokkastély márványoszlopos terme látszik. Egyik sarkában hatalmas, üres trónszék, arany kétfejű sassal. Az üres trónszék körül magas udvari méltóságok úgy viselkednek, mintha rajta ülne a hatalom képviselője. A terem másik sarkában lépcső kanyarog fel az emelet árkádjaihoz, melyek a színpad egész szélességében egy felső terraszt alkotnak. Ott egy kis lefüggönyözött színpad is látható.)

XVIII. századbéli bécsi udvari pompa. De valami irreális fantasztikum teszi álomszerűvé az egész képet. Az árkádok függönyei mögül fejek jelennek meg. Alcás arcok, magas asszonyparókák, tricorneok, hosszú allonge parókás férfi fejek. Kandi kíváncsisággal dugják ki fejüket. Egymás felé bólogatnak és kacéran mosolyogva húzódnak vissza. Mindent a zene ritmusára.

A Ceremóniamester jelt ad botjával és hátralép a menüettet táncolók sora elől, akik menüett-lépésben jönnek be és ünnepélyes tánccal haladnak át a színpadon. Az üres trón előtt mélyen bókolnak, majd félkörben fordulva, megint kifelé táncolnak. Közben a háttér függönyei mögül előjönnek az álarcos párok és egymással sutogva, társalkodva nézik a táncolókat.

Ebben a teremben minden férfinak, táncosoknak, udvarnokoknak egyaránt azonosan egyforma arcuk van. Hasonlóképpen a nőknek is. Szép, finom, de dermedt mosolyú halott lárvák.)

CEREMÓNIAMESTER (az előtte eltáncoló hölgy föléhez hajolva suttog): Bejött már a várkastély kapuján... A palota udvarába érkezett...

I. TÁNCOSNŐ (*koketten hátrahajolva hallgatta, aztán az előtte táncolókhöz hajol és legyezőjével játszva, továbbadja a hírt*): Bejött már a várkastély kapuján... a palota udvarába érkezett.

II. TÁNCOSNŐ (*ugyanúgy hallgatta és ugyanúgy adja tovább előre a hírt, de nem hallhatóan. Így adja még néhány pár a hírt suttogva hátulról előre, anélkül, hogy kiesnének az ütemből, mintha ez is valami táncfigura lenne.*)

MINISZTER (*mély bókkal az üres trón előtt, teljes hanggal jelenti*): Már bejött a várkastély kapuján. A palota udvarába érkezett.

HANG A TRÓN MÖGÜL: A várkastély kapui bezárassanak! Megkettőzni előttük a strázsát.

MINISZTER (*egy táncosnőnek*): A várkastély kapui bezárassanak! Megkettőzni előttük a strázsát. (*Ez a jelentés hasonlókép hátra adatik.*)

HANG AZ AJTÓ MÖGÖTT: A várkastély kapui bezárassanak! Megkettőzni előttük a strázsát!

CEREMÓNIAMESTER (*egy táncoshoz hajolva*): Bejött a palotába! Vezetik is már fel a lépcsőn!

EGY TÁNCOS (*hasonló játékkal előre adja*): Vezetik is már fel a lépcsőn! (*A jelentést ugyanúgy tovább adják előre.*)

MINISZTER (*meghajol mélyen az üres trón előtt*): Hozzák már fel a lépcsőn.

HANG A TRÓN MÖGÜL: Minden ajtót bezárni mögötte! Strázsákat megkettőzni!

MINISZTER (*az egyik táncoshoz hajolva*): Minden ajtót bezárni mögötte. Strázsákat megkettőzni! (*A parancsot továbbítják hátra.*)

HANG AZ AJTÓ MÖGÜL: Minden ajtót bezárni mögötte! Strázsákat megkettőzni!

(Közben a kosztümös maszkok előre jöttek izgatott csoportokban.)

ÁLARCOSOK (suttogva): Jön! Jön! Jön! Már itt van! Már itt van! (A maszkok sorfalat állnak. Láthatatlan kéz behúzza az üres trón függönyét.)

OCSKAY (két fegyveres testőr vezet be. Szeme aranyos kendővel van bekötve. Aztán a Ceremóniamester a terem közepéig vezet és a miniszter intésére leveszi a kendőt).

ÁLARCOSOK (mélyen meghajolnak).

OCSKAY (komor, téveteget, kereső tekintettel körül néz): Hol van Ilona?

ÁLARCOS HÖLGYEK (körülveszük Ocskayt és legyezőik mögül kacéran kacarásznak): Hol van ő? Hol van ő?

I. HÖLGY: Talán én vagyok az, akit keressz?

OCSKAY: Hogyha te volnál, bizony nem kérdeznéd.

II. HÖLGY: Talán az én álarcom alatt rejtőzik?

OCSKAY: Nincsen olyan álarc, mely őt elrejthesse.

III. HÖLGY: Talán nem is valóság, hanem csak álom?

OCSKAY (tétován tekint körül): Talán nem is valóság. Hanem csak álom.

HÖLGYEK (összedugott fejjel, halkán kacarásznak mögötte): Csak álom — csak álom —

OCSKAY (homlokához nyúl, gyötrődve): Nem akarom! Nem akarom! (Visszafordul.)

HÁROM JELMEZES HÖLGY (állja el Ocskay útját): Maradj nálunk, szép maszk!

OCSKAY: Én nem vagyok maskara!

HÖLGYEK *(nevetnek)*: Azt mondja, hogy nem maskara! Azt mondja, hogy nem maskara! Haha!

OCSKAY *(riadt, szilaj pillantással néz körül)*: Nem! Nem vagyok maskara!

(Még hangosabb kacagás felel szavára.)

I. JELMEZES HÖLGY: Bizony talán valódi magyar vagy? Vagy csak színre vagy az?

OCSKAY *(lehorgasztja fejét)*: Nem vagyok valódi. Csak színre vagyok az.

MIND *(nevetnek)*: Csak színre az! Csak színre az! Pedig igen veszedelmes a látszatja!

III. JELMEZES HÖLGY: Pedig nem veszedelmes egyáltalán.

MIND *(nevetnek)*: Nem valóság — csak látszat — látszat — Hahaha!

III. JELMEZES HÖLGY: Maradj nálunk, szép maszk. Maradj velünk, szép maszk.

OCSKAY *(kezébe temeti arcát. Majd hirtelen elhatározással folytatja útját a kijárat felé. — A nevetés elhalkul, a maszkok és a kosztümösök elhúzódnak Ocskay mellől. Ekkor hirtelen megvilágosodik a felső erkély színpada. Azon kis koncert. Ilona a grófné énekel hárfa kísérettel. Mozdulatlan, álomszerű kép.)*

A GRÓFNÉ énekel:

Auróra orcája mosolyogva hajlik
Hesperus kertjére. A zefír szárnyai
Legyezik lágyan virágait.
Ámor zengő nyilai repülnek,

Mézillatokban Vénus istenasszony
Tengernek kéklő habjából
Kikelve tündököl.

OCSKAY (*felemelte fejét és hallgatta a dalt*): Ilona!

HÖLGYEK (*halkan kacarászva*): Talán nem is valódi. Talán csak álom.

OCSKAY: Ilona! (*Megy fel a lépcsőn a hang után. De a koncert képe elhomályosodik és eltűnik.*)

III. KOSZTÜMÖS HÖLGY (*súgva*): A grófné... A grófné énekelt!

OCSKAY: Mégegyszer hadd szóljak hozzá! (*Míg Ocskay a lépcsőn felfelé megy, az üres trónus függönye szétnyílik.*)

HÖLGYEK (*Ocskayt követik, mint fent*): Talán nem is valódi. Talán csak álom.

HANG A TRÓN MÖGÜL: A grófnővel találkoznia nem szabad!

(*A jelmezes, álarcos alakok mind követik Ocskayt, csak két férfi maradt a színpadon, a miniszter és a követ, akik mély bókkal lépnek az üres trón elé, és levetik a fekete maszkot.*)

KÖVET (*a miniszterhez*): Tisztelettel kérdem excellenciádat, hová ment Ocskay?

MINISZTER (*mosolyogva*): A grófné éneke után indult, de nem fog ráatalálni.

KÖVET: Megkövetem excellenciádat, de efelől úgy vélekedem, hogy jobb lenne, ha találkozna a grófnéval.

MINISZTER: Ugyan miért? Vajjon miért volna az jobb?

KÖVET: Mert a grófnéval való találkozás idekötelezné Ocskay Lászlót, szorosabban kapcsolná hozzánk.

MINISZTER: Pórias kurucfilozófia! Ocskay László rajongó magyar. El nem érhető álom jobban vonzza őt az elért célnál.

KÖVET: Vétessék fontolóra az is, hogy itt nem vagyunk messzire a kurucok táborától. Itt még hallja Ocskay László kurucok nótáit. Nem lehetünk itt mi bizonyosak őbenne.

MINISZTER: Erős kapukkal van elrekesztve az ő visszafordulásának útja.

KÖVET: Nem elég erősek azok a kapuk az ő óriási ereje előtt.

MINISZTER: De hiszen Ocskay László maga jószántából jött át hozzánk. Szíve vágya hajtotta felénk.

KÖVET: Mégse hozta szívét magával mihozzánk. Gyakorta megesik ez a mi véreinkkel.

C. PANNA (*e szavaknál belép a terembe, tarka cigányviseletben, álarccal szeme előtt, hegedűvel kezében. Udvarló maszkok kísérik. Észreveszi a követet és gyorsan elrejtőzik egy másik árkád függőnye mögött*).

HANG A TRÓN MÖGÜL: A grófné ebben a nyomban elutazzék Bécs iránt.

MINISZTER (*meghajol*): Excellenciád bölcs parancsa foganatosíttassék. Akármerre vegye útját a grófné, Ocskay követni fogja. El nem érhető álma után ered. Rajongó magyar. És holnap messze leszen, ahol kuruc lovasainak nótáit nem hallja többé... (*A függöny mögül halkán megszólal Cinka Panna hegedűje.*)

KÖVET (*ijedten kapja föl a fejét*): Hát ez mi?

MINISZTER (*mosolyogva*): Muzsika!

KÖVET: Muzsika? Ez? Bizony mondom, ez nemcsak muzsika. Bizony nincsen néktek sejtéstek se arról,

hogy ez mi légyen. (*A lépcső felé néz.*) Íme! Ott jön is már. Meghallotta a hívó szót.

MINISZTER És KÖVET (*arcuk elé húzzák a maszkot, az üres trón függönye becsukódik*).

OCSKAY (*jó a lépcsőn le, tétovázva körülnéz*): Hegedű szavát hallottam!

MINISZTER (*meghajlással*): Nem hegedült itt senki, brigadéros uram.

OCSKAY: Megint csak révület volt?

MINISZTER: Alighanem brigadéros uram.

OCSKAY (*homlokát dörzsölve*): Gonosz szellemek játszanak velem.

MINISZTER: Talán jó szellemek is, brigadéros uram. Kurir érkeze Bécsből üzenettel. A bécsi császári udvarban tisztelettel várják vendégül híres vitéz Ocskay Lászlót.

OCSKAY: Jártam én már Bécs környékén. Kuruc lovasaimmal nyargaltam fel Bécs alját, mikor éppenséggel nem várták ott vendégül Ocskay Lászlót.

MINISZTER (*nyel és köhécsel*): Savoyai Eugen herceg, aki hírét vette kegyelmed jeles vitézségének, igen óhajtja a kegyelmeddel való találkozást.

OCSKAY: Magam is régóta óhajtom a nemes herceggel való találkozásom... a csata mezején.

MINISZTER (*zavartan köhécsel*): El ne felejtse kegyelmed, hogy immár átparolt és átjött a császári táborba.

OCSKAY (*riadtan néz körül*): Én-e? Hát valóban a császári táborban vagyok?

MINISZTER (*súgva*): A grófné várja kegyelmedet.

OCSKAY (*megragadja a követ karját*): Hol? Hol van a grófné?

MINISZTER: Épp most szállt hintájába, hogy Bécsbe utazzék. Még elérheti kegyelmed.

OCSKAY: Megyek ... akárhová ... mindegy már! (*Elindul. A miniszter és a követ utána.*)

(*Jobbra a szin mögött zsvaj és kacagás.*)

C. PANNA (*belép, arca elé húzva fekete álarcát, a betóduló jelmezek, táncosok hangos tömegétől kísérve*).

JELMEZEK ÉS TÁNCOSOK: Nézzétek csak, nézzétek ezt a szép cigánymaszkot! Még hegedűt is hozott magával, de hegedülni nem tud. Hogy is tudna, hiszen csak maszk. (*Nevetnek.*) Húzd rá, szép maszk, ha cigánylány vagy?

C. PANNA (*meredten néz Ocskay után és szinte fenyegetően felemeli hegedűjét*): Ti is hallhatjátok!

MASZKOK (*nevetnek*): Mit fogsz hegedülni?

C. PANNA (*negédesen komédiázva*): Szerelmet és szerelmes halált.

MASZKOK (*elragadtatva ismétlik*): Szerelmet és szerelmes halált! (*Aztán táncpózba állnak.*)

C. PANNA (*játszani kezd*): Halált! ... Halált! ... (*Játék közben bűvölő mozdulatokkal lassan, lépésről-lépésre hátrafelé megy, idézve, hiva.*)

MASZKOK ÉS TÁNCOSOK (*meglepetve, csalódva hallják a különös zenét, majd félénken húzódnak el melőle. Aztán valamennyien Cinka Panna tekintetének irányába fordítják arcukat*).

OCSKAY (*lassan, álomjáróként jön be a hang után*).

C. PANNA (*babonás játéka egyre szenvedélyesebb, bővülő, idéző mozdulatai egyre szilajabbak. Közben lassan hátrálva, közeledik a kivezető ajtó felé.*)

MASZKOK (*özönlének a terembe, hogy Ocskay útját elállják, de őt, mintha valami ellenállhatatlan hatalom vinné előre. Nem lehet megállítani.*)

HÁROM HÖLGY (*Ocskay elé vetik magukat és beléje kapaszkodnak*): Hová indulsz, hová mégy? Nem vagyunk-e mi szépek? Nem vagyunk-e kellemesek?

OSKAY (*mint álmában nyöszörögve*): Szépek vagytok, kellemesek vagytok! Eresszetek! Ne fogjatok! (*Lerázza őket.*)

C. PANNA (*eltűnik a kivezető ajtón, de tovább hangzik hívó hegedűje.*)

MASZKOK (*miközben Ocskay elé táncolnak*): Hova indulsz? Hova mégy? Maradj közöttünk! Mi gazdagok vagyunk! Pompásak és ragyogóak.

OSKAY: Gazdagok vagytok. Pompásak és ragyogóak. Bocsássatok el, eresszetek el. (*Áthatol a táncolók során. A hegedűszó után, a kivezető ajtó felé halad. Alarcos férfiak állják el útját.*)

MINISTER: Hová indulsz? Hová mégy? Nálunk az uralom. Nálunk a hatalom!

(*Az üres trón tündökölni kezd.*)

OSKAY: Nálatok az uralom. Nálatok a hatalom. Bocsássatok el. Eresszetek el! (*Félrelöki őket útjából és eléri az ajtót.*)

HANG AZ ÜRES TRÓN MÖGÜL: Hová indulsz, Ocskay László?!

OCSKAY *(a küszöbön, mint egy eltévedt gyerek):*
Haza!.... *(El.)*

HANG A TRÓN MÖGÜL: Fogjátok meg!

MASZKOK ÉS TÁNCOSOK: Nem lehet megfogni!

HANG A TRÓN MÖGÜL: Öljétek meg!

MASZKOK, TÁNCOSOK: Nem lehet megölni!

(A lárvák menüettje folytatódik.)

F ü g g ö n y

Negyedik felvonás

Második kép

AZ UTOLSÓ DAL

(Éjszaka az erdőben. Háttérben tábortűz, körülötte Jávorka és a kapitányok ülnek. Borongva merengnek bele a parázsba.)

JÁVORKA (nehéz sóhajtéssel): Hej, Ocskay, Ocskay!

I. KAPITÁNY: Emlékeztek-e a szomolyai harcra?

II. KAPITÁNY: Hogy csapott ki az erdőből, mint a fergeteg!

III. KAPITÁNY: Alighogy megpillantotta a labanc, már hátat adott.

JÁVORKA: Bezzeg nem ad most hátat. Ott van az áruló az ő táborában.

I. KAPITÁNY: Hát az újvári harcra emlékeztek-e?

II. KAPITÁNY: Hogy száguldott, mindenkit megelőzve! Egyedül ért a nyitott várkapu elé és hajrá, egyenest be a futók nyomában.

III. KAPITÁNY: A kurucok meg mind utána vetették magukat, segítségére kedves brigadérosunknak.

II. KAPITÁNY: Bizony nem tartott akkor bennünket sem árok, se sánc. Eszeveszetten igyekeztünk utána mind, hogy csak kivágjuk a szorítóból.

II. KAPITÁNY: Életét se szánta volna egyikünk se az ő drága életéért.

JÁVORKA: De mert hogy olyan drága vala nekünk az ő élete, azért vesszük életét az álnok árulónak.

I. KAPITÁNY: Hát a nótáira emlékeztek-e? Ha Ocskay László dalolt, mindnyájunkat elborított a szív-fájdalom.

((Eközben a tűz hamvadni kezd és a kapitányok alakjai lassan sötétbe merültek, amíg szavuk egyre távolabb hallik.))

C. PANNA (*jő jobbról hegedülve, hátrafelé lépve, idézve, hívja maga után Ocskayt*).

OCSKAY (*jő jobbról és lassan megy a hang irányában*): Ki hív?

C. PANNA (*a sötétből*): A te szíved! A te elvesztett, elárult szíved!

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

C. PANNA (*abbahagyja a játékot. A sötétből sötétben*): Köszöntenek a hollók — Fejed fölött gubbasztanak és várnak...

OCSKAY: Hova akartam menni? Már nem tudom — Mi hajtott engem? — Már nem tudom —

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

OCSKAY: Vezessetek engem, halál madarai, vezessetek! Hazafelé fordult utam! Estvéli út! De hogy most hova indulok, azt jól tudom én. Hogy most hova leszen érkezésem, azt jól tudom én —

C. PANNA: Bizony, végire ér a mese, ha meghallgatni nem akarod is. Szívét az óriás megtalálta az ő sírgödrében.

HOLLÓK: Kár — kár — kár —

OCSKAY: Kár, mondjátok, ti hollók. Kár vala Ocskay Lászlóért? Hát jó kuruc volt vajjon az az Ocskay László? Hát jó katona volt talán valamikor? Hát becsületes híres vitéz is volt talán valamikor? (*Leül a színi egyik sarkában és eltakarja az arcát.*)

C. PANNA (*a sötétben*).

Kár, kár, kár, kár vala

Ocskay Lászlónak, ilyen nagy vitéznek

Lenni árulónak

De nem kár hazáját, vérit eladónak
Szemeit kivájni fekete hollónak —

*(Közben a kapitányok néma és mozdulatlan csoportja
lassan megvilágosodik.)*

C. PANNA *(a kapitányokhoz lép, egyszerűen, halkan)*:
Jó reggelt, kapitányok!

KAPITÁNYOK: Jó reggelt, Cinka Panna!

JÁVORKA: Megtaláltad-e Ocskay brigadérost?

C. PANNA: Megtaláltam az árulót. Íme, elhoztam...
kardotok elé...

KAPITÁNYOK *(anélkül, hogy Ocskay felé fordul-
nának, lassan, ünnepélyesen felállnak. Kórusban)*: Kelj
fel, Ocskay László, kelj fel! Soká fogsz aludni nemsokára!

OCSKAY *(feláll)*: Jó reggelt, kuruc kapitányok.
(Odamegy hozzájuk.)

KAPITÁNYOK *(kivonják kardjaikat)*.

OCSKAY: Sok lesz hét kard egy embert levágni. Én
nem futok el előletek. Utamat jártam, ide érkeztem. Nem
ellenkezem.

JÁVORKA: Eskettél bennünket kezedre!

OCSKAY: Hogy megöltök engem, ha hűtlen leszek
kurucok zászlajához. Kezemre esküdtél, Jávorka, serény
kapitányom, jó cimborám. Íme, itt vagyok! Esküdet meg-
fogadjad. Vágj! *(Kitért karokkal tartja mellét Jávorka
elé.)*

JÁVORKA *(felemeli kardját, de habozva késlekedik,
aztán lassan leereszti és elfordítja arcát)*: Húzz te is
kardot. Nem vagyok én hóhér.

OCSKAY: Magamat kezetekbe adtam. Nem azért
jöttem, hogy kuruc vért ontsak.

JÁVORKA: Bizony árulásod nagyobb pusztulást tett bennünk, mint kardod valaha is a labancban.

I. KAPITÁNY (*haragosan kikelve*): Árulásod ezer kuruc szívében ölte meg a bátorságot.

OCSKAY (*az első kapitány felé tartja mellét*): Azért ölj meg engemet.

I. KAPITÁNY (*elfordítja fejét*).

II. KAPITÁNY: Árulásod ezer kuruc szívében ölte meg a hitet!

OCSKAY (*feléje fordul*): Azért ölj meg engem.

II. KAPITÁNY (*elfordítja arcát*).

III. KAPITÁNY: Árulásod ezer kuruc szívében ölte meg a reménységet.

OCSKAY: Ölj meg hát engem, ölj meg! —

III. KAPITÁNY (*elfordul*).

OCSKAY: Kapitányok! Jó kapitányaim! Kezemre esküdtetek meg, hogy bosszúmat megálljátok. Világ példájára fejem leüttessék, várnak bástyájára feltűzessék.

JÁVORKA (*hüvelyébe taszítja kardját*): Küldje el a fejedelem hadbíráit, küldje el hóhérait. Ez nem a mi mesteriségünk.

KAPITÁNYOK (*hüvelybe dugják kardjaikat*).

C. PANNA (*kapitányokhoz lép, halkán, egyszerűen, szerényen*): Nem tudják kegyelmetek megölni Ocskayt?

JÁVORKA (*lehajtja fejét*): Igen szerettük.

C. PANNA (*Ocskay elé lép*): Soha, sohasem szereték kegyelmetek Ocskay brigadérost, ha nem tudják megölni az árulót, aki beszennyezte az ő becsületét és hírénevét megrontotta!

OCSKAY (*meghatott melegséggel*): Akarsz-e te megöln engemet, énekes madaram?

C. PANNA (*mindig halkán*): Én szerettem Ocskay Lászlót. (*Kihúzza törét.*)

OCSKAY: Azért hordtad-e magaddal a tört, mely szívének volt szánva?

C. PANNA: Azért, hogy őrizzem az áruló gyilkától, hogy őrizzem az arkangyalt, aki aranyos paripán, lán-goló pallossal szállott le oltalmazni szegény cigányokat, akiket senki sem oltalmazott.

OCSKAY: Gyere hát, Cinka Panna.

C. PANNA (*lesüti szemét és nem mozdul*).

OCSKAY: Mire vársz?

C. PANNA: Hogy elmenjenek a kapitányok.

OCSKAY: Láttak azok már vért és halált eleget.

C. PANNA (*szemérmesen*): De én meg akarom ölelni az én kedves uramat halálunk előtt.

OCSKAY: Hagyjatok magunkra, kapitányok.

JÁVORKA: Isten veled, Ocskay brigadéros.

KAPITÁNYOK: Isten veled, Ocskay brigadéros. (*Elmennek.*)

OCSKAY: Gyere, Cinka Panna. (*Kitárja karját.*)

C. PANNA: Apám ajándokul küldött hozzád, uram, parancsolóm. Küszöbödön háltam és néztem fekhelyed felé, uram, parancsolóm.

OCSKAY: Nem láttam vajjon a te szépségedet?

C. PANNA: Nem láttad az én szépségemet. Mert álomba fogódtál. Hanem a te elveszett szíved mégis nálam van elrejtve, az én hegedűm fájában.

OCSKAY: Hallottam én szavát, de csak nem értettem.

C. PANNA: Most megtaláltad nálam szívedet.

OCSKAY: Gyere, Cinka Panna, csókolj meg!

C. PANNA (*felemelt törrel közeledik hozzá lassan*):

Édes uram, én úgy ölk, ahogy a méh öl. Meghalunk mi mind a ketten.

OCSKAY *(átfogja a derekát és magához húzza).*

C. PANNA: Én szerettem! — Én szerettem Ocskay Lászlót! *(Csókolva és átkarolva Ocskayt, a hátába szúrja törét.)*

OCSKAY *(megtántorodik).*

C. PANNA *(támasztja Ocskayt, gyöngéden fekteti és kendőjét a feje alá igazítja. Megszólal hegedűje a levegőégben és zümmögő kórus éneklő Ocskay nótáját).*

OCSKAY: Hol hallottam én ezt régen... ezt a nótát gyerekkoromban...

C. PANNA: Utolsó nótád volt a te első nótád. — Anyád dalolta neked. Abban volt a te szíved rejtve. Édesanyád meg a rózsabokortól tanulta. A rózsabokor meg a földből itta... Szülőföldedből... — Mert abban van a te szíved rejtve.

OCSKAY *(felemeli fejét, gyereksóhajjal):* Haza akarok menni! *(Visszahanyatlik, meghal.)*

C. PANNA *(lezárja Ocskay szemét):* Isten veled, uram! Te pedig, jó hegedűm, te is eldaloltad utolsó nótádat. *(Összetöri hegedűjét és Ocskay mellé fekszik, hozzá-símulva.)* Most pedig együtt fogunk aludni, édes uram!

F ü g g ö n y

— VÉGE —

OSZK

OSZK